

علوم اقتصادی و اجتماعی

مجموعہ نگار

مرآۃ اؤن بشجی کونی نشر اولنور

مؤسسلری :

احمد شعیب ، رضا توفیق ، محمد جاوید

مذہبہات :

خلافت و سلطنت : احمد شعیب . — امتیازات مذہبیہ :
 احمد شعیب . — تصنیف علوم — بعض مقدمات فلسفیہ :
 رضا توفیق . — بین الملل اخصائیات انیسٹیتوسی : محمد جاوید . —
 فرانسه اختلال کیری : احمد شعیب . — تجارت بحیرہ : احمد مختار . —
 نشریات و وقایع اقتصادی : محمد جاوید . —

مدیر و صاحب امتیازی :

محمد جاوید

نسخہ سی : ۱۰ غروش

استانبول

امور اداره و تحریرہ : باب عالی جادہ سندھ ہیرول مطبعہ سی ، نومبر ۶۶

علوم اقتصادیه و اجتماعیه مجموعه عربی

حزب مذهبی

خلافت و سلطنت

۴

« زانت حضرت یار شاهی سبب اظهار فریبی اسلامك هابیسی رباجمعه
تبره عثمانیه بك مكمده ریداشهیدر . »
قانون اساسی ، ماده : ۴

بلوچلی کجی بعضی علمای حقوق سلطنت ایله خلافتك توحیدی
استبدادك منبی ، تفرقه بك عاملی اوله جغتی ادعا ایدرلر . واقعا بوا یکی
قوتك بلك چوق سؤ استعمال ایدلدیکنی تاریخ اسلام ده بزه اثبات ایدر .
لکن اك کوزل قواعد عدالتکارانه بك ده جاهل و متعصب اللرده
برر مؤثر مضر حالسه کیرم بیله جکنی اونو تماملی یز . فرد واحدك
ویا افراد قلیله بك تحکم مستبدانه سندن نشأت ایدن خطیأت وسؤ استعمالاته
اسلامیت اساساً مساعد دکدر . خلافت مشورتی ، اجماع امق ، شروط
ایله بیعتی مقتضیدر . اسلامیت ده حکومت شخصیه اولاماز . چونکه
امیر المؤمنین ده قرآنه تابعدر . او امرالهی و تبلیغات نبویه دائره سنده امر
ایدن آمره « اولی الامر » ده نیر . اولی الامر اطاعت اونك ده خدا ورسوله
هر خصوصه اطاعتیله مقیددر . بر حکومتك امر بالمعروف ، نهی عن المنکر
ایدوب ایتدیکنه نظارت وظیفه سی ده امته عائددر . حضرت ابو بکر :

«امامه حقیقت حالی بیلدیرمک هر مؤمنه ذمت و اونی کتم ایتمک حق و خلقه قارشی اختدر . آلهک امرینه مخائف حرکته بولنور سهام اصلاحه غیرت ایدیکز » بوبوره مشلردی . همین امر بالمعروف نهی عن المنکر وظیفه سیله مکلف ، ظله و جباریه مماشات و متابعتدن ممنوعز . امام اعظم منصورک یولسز معاملاتنه روی رضا کو سترمیه رک حبس خانه ده قریاج آلتنده تسلیم روح ایتدی . حق وعدل یولنده ، جلاد اوکنده ، زندان ایچنده طایق آلتنده شهید اولان ائمه نک ، مجتهدینک ، علمانک ، صلحانک ، اشرافک مقداری یک چوقدر : قدمای اسلام ظلم علینده ایکی یوز بیکن زیاده شهید ویردیلر . رأی خودیله حرکت ایدن سعادت یوزی کوره من . «استشاره ایله ین نادم اولماز ؛ مشاوره کبی شایان اعتماد مظاهره اولاما ز » بو حکمتلر احادیث نبویه دندر . «استشاره نه کوزل برادره ، استبداده فنا بر استعداددر ؛ مشاوره اولمایان یرده دوغرولق بولماز . » سوزلری حضرت علی نکر . والحاصل اقامه دعوی افراد واستبدادی اسلامیت قبول ایتمز .

دیگر طرفدن دین جمعیتمک بر عنصر «مهدر . برچوق مجتهدین بر قوه روحانیه نک لزومنه قانع اولمشلردر . ناپولیون بوناپارت دیرکه : « قوه روحانیه سز قوه جسمانیه فیرطینه لی دکرده پوصیله سز برکمی یه بکزر . » اوکوست قونته ده بوا یکی قوتک تفریق علینده در . خلیفه لکی قالدیر ق ایستینلر بر حکومتده نفوذ و اقتدار معنوی نک اهمیتنی ادراک ایتمه ینلردر . خلافتک تأثیرات قدسیه و معنویه سی انکار ایدیه من . جبل متین اسلامک بر برینه ربط ایتدیکی بوتون اقوام مقرر محتشم خلافتیه مر بوطدر . خلافتک افتراقی مرکز سلطنت ایله قطعات واسعه اسلام آرهنده انقطاع رشته اتحاد و موالاته باعث اولور . آمان ایپراطورانی بایانک نفوذ معنویسندن استفاده یه چایشیدینی ، فرانسه ممالک عثمانیه کی قانونیکلرک حمایه سی امتیازی نی

محافظہ ایجین ہر دہلو وسائطہ مراجعت ایسیدی بر زمانہ بز خلافت کبی
 بوبوک بر قوتی نہیہ المزدن حیقہ - ارالم ؟ خلافتک بزہ بخش ایسیدی قوتدن
 استفادہ ایتک بوتون عثمانیلر ایجین فرائض وطنپرورانہ و سیاسیہ دندر .
 اسلامی ممانع ترقی بردین کبی تاقی ایتک ایسہ اساس اعتباریلہ بر خطای
 عظیمدر . چونکہ مدنیت اسلامیہ بوتون دنیایی فیض حکمت و عرفانہ
 غرق ایتش و عربلر بولون دقلری یرلری دارالفنون عالم یامشاردر . اقلام
 معرفت اسلامک صفحات مدنیت اوزرنده نہ قدر قیمتدار یادکارلر براقیدیغی
 آکلامق ایجین بر پارچہ عرب مدنیتی تدقیق ایتہ لیدر . عربلر دور
 استیلالری نہ کیردکاری زمان ایران ویزانس مدنیتلری نک اشعہ عالم آراسی
 آرتق سونمک اوزرہ ایدی . عربلر اولایونان ولاتین محررلری نک اثرلری نی
 ترجمہ ایلہ ایتہ باشلادیلر . اسکوریال کتابخانہ مندہ اسلام محررلری نک
 عرب — یونان ، عرب — لاتین ، عرب — اسپانیول برچوق قاموسلری
 وارددر . بو آثار مترجمہ عربلرک قوہ نامیہ فیوضی احیا ایدن زلال مدنیت
 و عرفان حکمندہ ایدی . و بر سایہ تریہ ابتدائیہ لری نی یامایہ موفق اولدیلر .
 فقط اونلر شاکرداک ایلہ قناعت ایتہ دیلر . عربلرک تحصیل علم و معرفت
 خصوصندکی شوق و غیرت لری نی هیچ بر ملت کچمہ مشدر . بر شہری ضبط
 ایتیکلری زمان ایلک دوشونجہ لری اورانہ بر مکتب ، بر کتابخانہ وجودہ
 کتیر مکدی .

اساساً مکتب تعبیریلہ افادہ ایتدی کمر شیئک اسم اصلیدی مدرسہ در .
 شیدی مدرسہ اسمی یالکمر طلبہ علومک بیتوتہ مخصوص اولان وقف
 حجرہ لرہ تخصیص اولتمشدر . بالخاصہ عباسیون زمانندہ مدرسہ نظامیہ کبی
 برچوق بوبوک مکتبلر واردی کہ بونلر علوم متنوعہ نک تدریسہ مخصوص
 واسع ققوشلری حاوی جسم بنالر ایدی . طلبہ نک اسکانہ مخصوص

اوطه لری ، دائرہ لری و اردی . بالا خرہ ہومدرسہ لہ خراب اولمقلہ و ممالک اسلامیہ علوم و فنونجہ ظہور ایدن تدنیات نتایجندن اولمق اوزرہ یالکن علوم دینیہ و لسان عربینک تدریسہ مدار اولان علوم آلہ تدریس اولنمایہ باشلامشدر . و بونلر ایچیندہ آریجہ مدرسہ لہ انشاسنہ لزوم کورولمہ یوب جوامع شریفہ دہ درس و پرلمک عادت حکمنہ کچمشدر .

سطوت عثمانیہ نک اوج بالای اقبالہ و ضوایلہ برابر علوم و فنون دہ خیلی ترقی ایدوب علوم شرعیہ و ادبیہ دن باشقہ طب و ہندسہ و سائر فنونہ مخصوص مدرسہ لہ آچیش و زمانہ کورہ خیلی پارلاق بر دور ترقی ظہور ایدوب معارفک ہر شعبہ سندہ برچوق مشاہیر یتیشمش ایدی . ایران و ہند مدرسہ لہ زندہ الیوم علوم شرعیہ و ادبیہ ایلہ برابر علوم ریاضیہ ، حکمت و طب کی فنون تدریس اولونمقدہ در . مرور زمانہ مملکتزدہ مدرسہ درس لری باشلیجہ صرف ، نحو ، معانی ، آداب و منطق کی علوم آلیہ دن و عنانددن عبارت قلمشدر . و قیلہ ابن سینائار ، فارابی لہ یتششدر مش اولان مدارس اسلامیہ مؤخرأ ابوالسعود و ابن کمالر کی علامہ لہ و ادیب لہ چیقارمش ایکن بوکونکی مدرسہ مداوملرندہ اولیہ بر اقتدار و قوف وارمیدر ؟ علوم آلہ اسمیلہ یاد اولنلرندہ آکلاشیلدینی اوزرہ بر لسانک تحصیلنہ آلت اولوب مدرسہ لہ دہ اوقونان علوم آلہ لسان عربینک تحصیلنہ مخصوصدر . لکن بر لسان یالکنز صرف و نحوی اوکرہ نیلمکک تحصیل اولنہ مبوب لغت و ادبیاتی دہ تحصیل ایتہ لیدر . مدرسہ لہ دہ ایسہ بونلر تدریس ایدلہ دیکندن لسان عرب بیلہ بحق اوکرہ نیلہ مہ مکدہ در ! تحصیل شرح لہ و حاشیہ لہ و بر طاقم فائدہ منر سؤال و جواب لہ تطویل ایدیلہ رک مدت تحصیل سنہ لہ سورویور ؟ حال بوکہ لسان عرب پارسدہ ، لوندرہ دہ لایبزیفدہ ، برلندہ السنہ شرقیہ تحصیلنہ مخصوص مکتبلرہ ایکی اوج سندہ

مکمل صورتہ اوکرہ نیلمکدہ در .

ایستہ عربلرک زمانندہ مدرسہ نامی آلتندہ برچوق دارالفنونلر ،
 لاوارتووارلر ، رصدخانہلر ، کتابخانہلر واردی . یالکز اسپانیادہ یتمش دانہ
 کتابخانہ عمومی موجوددی . قرطبہ دہ خلیفہ حکم ثانی آلتی یوز بیک جلد
 کتابہ مالکندی . ودرتیوز سنہ صوکرہ عاقل شارل فرانسه کتابخانہ
 حکمداریسنہ دو قوز یوز جلدن زیادہ اثرطوبہ یامامشدی . اون یدیحی
 عصرک نہایتندہ ایسہ اسپانیادہ درین بر جہالت حکمفرمادی . عربلرک
 زمانندہ دنیایی تنویر ایدن بوملکندہ علوم حکمیہ ، طبیعیہ وریاضیہ تدریس
 ایچین تک بر مکتب بیلہ قالمامشدی . آنکیزیسیون اورادہ کتب دینیدہ دن باشقہ
 بوتون کتابلری یاقشدی . اک مهم کشفیات اسپانیوللرک مجهولی ایدی .
 خلفای اسلامیہ ایسہ اک بویوک عالملری ، صنعتکارلری دنیانک ہر گوشہ سندن
 سرایلرینہ جلب ایچین ہر درلو وسائطی استعمال ایتشلردی . خلفادن
 بر ذات مشہور بر ریاضی بہ بغدادہ گلہ سنہ اذن ویرمکہ مجبور ایتمک ایچین
 استانبول ایمپراطورینہ اعلان حرب ایتمکہ قدر ایلری کیتشدی ! جنس
 ومذہباری آیری برچوق صنعتکارلر ، عالملر ، ادیبیلر بغدادہ شتاب
 ایدینورثردی . مأمونک نظرندہ علما وطنک سرمایہ سی ، باعث افتخاریندی .
 بغداددہ ، اندلسدہ خلفا علمانک آیاغنہ کیدر ، آلرینی اوپرلردی .

بالآخرہ عربلر تجربہ وتدقیقک اک کوزل کتابلردن دہا قیمدار
 اولدوغنی آکلادلر . قرون وسطا علماسی ایسہ تام بیک سنہ بوحقیقتی
 آکلامقسزین چالیشمشلردر . تجربہ وترصد اساسات علمیہ می باقونہ
 عطی اولونورسدہ بونی عربلرہ مدیونوز . بوحقیقتی ہومبولدہ اعتراف
 ایدر . عربلر ہر یردہ ، ہر شیدہ حقیقتی الزام ایدرلر ، بالتجربہ ثابت
 اولمایان شیلری قبول ایتزلردی . قرون وسطا عالمندہ اوروپادہ ایسہ یالکز

کتابلر اوقونه برق معلک افکاری تکرار ایدیلردی. ایشته فرق عظیم! هیئات و کیمیا علملرندن یونانیلر همان هیچ بر تجربه یانماشلردر. عربلر ایسه یوموضوعلر اوزرنده یوزلرله تجارب علمیده بولوندیلر. وایشته بواصول تجربی سایه سنده کشفیات مهمه یه دسترس اوله بیلدیلر. جبری عربلر اختراع ایتیمشلسنده کاملاً تبدیل وایلمک دفعه هندسیه تطبیق ایتدیلر. المأمون زماننده محمد بن موسائک یازدینی جبر کتابندن بالآخره اوروپالیلر بوعلمه دأر معلومات ابتدائیه یی آلمشلردر. علم هیأت ایسه بحق ادعا اولونا بیلیرکه عربلر سایه سنده بوتون دنیایه یانیشدر. اولوغ بك بغداد مکتبک صوك نمونه سیدر.

علمای عربدن ادریسینک لایتنجه یه ترجمه ایدیلن آناری قرون وسطاده اوروپایه جغرافیایی اوکرتدی. بعض مورخین علوم، لاووازیه یی کیمیاک موحدی عد ایدرلر. هیچ رعلم تک بر آدم سایه سنده وجوده کله مشدر. بیک سنه اول عربلرک لاوواتووارلرندن اوله کشفیات مهمه چیقمشدی که بونلر اولماسه یدی لاووازیه یی کشفیات غیر قابل ایدی. عربلر کبریت، باقیر، جیوه، دیمیر، آلتون معدنلری ایشاتمشلر، محاصره لده طوب استعمال اتمشلردر. فلسفه ده عربلر آریستوت، سقراط، آپیکور، هراقلئوس... کی فیلسوفلرک اثرلری درحال ترجمه ایتدیلر و بر مدت صوکره غزالی، ابن الرشد پایه سنده حکما یتیشدی. علمای اسلامده اتساع شوق تالیفک درجه یی آکلامق ایچین یالکز سیوطینک درت یوز جلد اثری اولدوغنی سویله مک کافدر.

خلفای اسلامیه دکل یالکز سلطنتده، علوم و فنونده یکدیگرینک رقیب ایدی. انواع ادبیاتک هپسندن عربلر ذوقیاب اولویوردی. یالکز عربلرک ابداع ایتدکلی اشعار بوتون اقوامک مجموعه اشعارینه معادلدر!

عربوں پر اصول تجربی نہایت قدر صادق قالہ رقی علوم ریاضیہ میں دہ منطقك آلتیری۔
 کئی تالیقی ابتدائی۔ علوم متنوعیہ دائر یازیلان اثر لر سانسور کی وھیچ پر قید۔
 وشرطہ تابع طو تو نماق سرین نشر ایدیلووردی۔ عرب ایمپراطورانی ہر طرفہ
 مدرسہ لر، کتابخانہ لرلہ اور تولشدی۔ تعمیم معارف ایچین وزرا، امراء۔
 ضعفا بر بر لرلیہ مسابقہ ایدو لرلر دی۔ روما ایمپراطور لغنی دہ کچن بو بو یوک۔
 ایمپراطور لغك شرقندہ سمرقند رصدخانہ سنی، غرب طرفندہ اسپانیادہ۔
 زیرالدا رصدخانہ سی بوکسایووردی۔ بو حرکت عظیمہ علیہ سایہ بندہ یکی۔
 علمر دوغدی۔

والحاصل صنعت وادبیات، علوم و فنون، تجارت و صناعت خصوصندہ۔
 عربوں پر قطع ابتدائی مسافات عرفان شایان حیرتدر۔ مدنیت نقطہ سندن۔
 عربوں پر تفوق ایدن بر ملت یوق کیدر۔ اوروپا، مدنیتی عربوں پر مدیوندر۔
 دو قوزنجی واونجی عصر دہ مدنیت اسلامیہ مرتبہ قصوای اعتلا و مکملیتہ۔
 واصل اولمش ایکن اوروپانہ زادکان نیم وحشی بر حالندہ اولوب او قومق
 بلکہ مکملہ افخار ایدرلر دی۔ اوروپا یہ علوم اہل صلیب محاربہ لر ایلہ دکل۔
 اسپانیا، سچیہ وایتالیا طریقہ لر کیرمش؛ عربوں پر بالکنز اوچیوزی
 متجاوز آثار طبیہ سی لاتیخیہ ترجمہ ایدلشد۔ ایشہ بوصورتہ عربوں پر
 چوق عصر لر اقوام خرسینیانہ ک یکانہ استادی اولدیلر۔

اگر اسلامیت ظن ایدلدیکی کئی مانع ترقی بر دین اولسہ ایدی بوتون
 بدایع شعاعیہ مرصع و مذہب، مظن و مدبب مدنیت عرب دو غماق۔
 ایجاب ایدر دی۔ حسیات طرفگیرانہ، احتراض سیاسی، اختلاف دین
 و عرق وقابی دوغرو کوروب دوغرو محاکمہ ایتکہ مانع اولو یور۔
 بوندن باشقہ اسلام حکومتلرندہ کی مساوی ادارہ، انحطاط فجیع اوکندہ۔
 انسان قلبنک بر تقاض اضطراب و محنتی ایچندہ ایکلیور؛ حکمفرما اولان۔

مظالم کونا کون، اعتساف رنکارنکه قارشى بلااختيار قعرروح وحياتندن
بر فواره غضب يوكسه ليور. و ايشته اصل درد اجتماعيك سببى، على
تشخيص ايدلمكسزین بو آثاره، بونتايجه باقيله رق اسلاميت علمينده بعض
قلملردن برزهر عداوت آقور. ظلم وابتداء، جهالت و تعصب، چرك
غیظ و حسد، خیانت و عداوت ناموس مقدس شریعتیه یله لکه کثیر مشدر.
پرستاران مساعی یرینه مغلوبین حیات قائم اولمش، همان هر طرف ریا
و تعصب چركابه سنه بوغواش! مدنیت اسلامیه نك متروكات عرفاتى دكل
ترین و تزید، حتی تقدیر ایدمه یه چك درجه ده سیئات جاهلیتیه دوچار اولمش!
روح اسلامیت افکار باطله و خرافات تعصبیه ایله قاریشديرلش. و بو
کیفیت یاواش یاواش بر جرئیه اجتماعیه، برغانفرن حاله کیرمش!

مدنیت عربی تتبع ایدن حکیم شهر کوستاو لوبون کشفیات علیه
ایله قابل تألیف ادیانك برنجیسی اسلامیت اولدوغنی اثبات و قرآن کریمك
افکار وسیعیه حریتپرورانه و مساوانجویانه سنی ثنا ایدر « فقط ادیانك
قواعد اخلاقیه سی عروقه، محیطات و ازمنه یه کوره دکیشیر. بوراده قومك
قابلیات فعاله سی و یاتمایلات تنپرورانه سی بویوك بررول ایفا ایدر. عوامل
اجتماعیه میاننده یالکز دینی نظر دفته آلتق دوغرو دکلدر. دیور.

مورخ آناتول لهرووا بولیویه نظراً اسلامیتك بویوك قصوری نه
عقیده سنده، نه ده اخلاقده مندمجدر. بو قصوری قوه روحانیه ایله
جسمانیه نك قاریشما سنده، قانون مذهبی ایله قانون مدنیتك اختلاطده
تحریر ایتیلدر. قوانین و عادات مذهب ایله معیندر. بناءً علیه بوتون
جمعیات اسلامیه هیأت مجموعه سنده عدم حرکتیه محکومدر. ترقی ایتمین
ملتلر ایسه بالضروره رجعت ایدر. آثار و نتایج اعتباریله دوغرو اولان
بوملاحظه روح اسلامیت نقطه سنده کاملاً یا کلاشدر. چونکه اسلامیتده

تبدیل اعصار ایلہ مسائل فقہیہ تبدیل ایدر . ازمانک تبدیلی ایلہ احکامک
تغیری انکار ایدیلہ من . بر معیشت مدنیہ نک احتیاجات نامعدودہ سی هر وقت
نظر دقتہ آنحق ایجاب ایدر . و امام واقدینک بویوردقلری کبی «هرشی که
عدالتدر . عنی شریعتدر ...»

پادشاهلر من اولجه «خان» عنوانیلہ یاد ایدیلیرلردی . ییلدیریم یازید
نیکبولی مظفریتتی مکاتب هایون ایلہ ایالات عثمانیہ یه و اکثر ملوک مجاوره
اسلامیہ یه تبشیر ایتدی . مصرده مقیم خلیفه عباسی یازدینی جوابنامده
پادشاه «سلطان اقلیم روم» نامیلہ خطاب ایتکله اوندن صکره پادشاهان
عثمانیان «سلطان» اسمیلہ مضمون اولدیلر . بالآخره سلیم اول مصرده
اقامتلی ائناسنده شریف مکه مکرمه ابوالبرکت اوغلی یدیلہ حریم
محترمینک مقاحلرینی حضور سلیم خانی یه ارسال و تقدیم ایتشدی .
وایشته بوصورتلده حلبک قحقی هفتہ سندنبری خطبه لرنده یاد قلنان
«خادم الحرمین» عنوانه بالفعل مظهر اولدیلر . مصردن استانبوله
عودت لرنده برلکده کلن آخر خلفای عباسیه متوکل علی الله خلافت اسلامیہ یی
کندولرینه ترک و فراغ ایتکله سلطنت عظمای عثمانیه خلافت کبرای
عثمانیه یی ده جمع ایلهدی .

دولت عثمانیه نک دین رسمیسی دین اسلام اولوب ذات حضرت پادشاهی
صفت جلیله خلافتی ده حازر اولدقلرندن امور شرعیه یه دائر خصوصاتک
مرجعی باب والای مشیخت اولمق اوزره تعیین ایدلمشدر . شیخ الاسلامق
ابتدای امرده قاضی عسکرک نامیلہ باشلادی . اتساعات الکایه برچوق
محارباتک نتیجه سی ایدی . محاربانه ایسه برطاقم مسائل شرعیه نک ظهوری
طبیعی در . مثلاً وفات ایدنلرک متروکاتنی طوبیلا یوب تقسیم ایتک ، اموال
غنائمندن غانملرک ، بیت المالك حصه سی تقریق ایله مک بر امر شرعی ایدی .

بناءً عليه پادشاهلر انشای محاربه ده معتلرنده برقاضی بولندورورلردی .
 وبوقاضی به عسکره مخصوص اولدینی ایچین « قاضی عسکر » دئیلدی . ویندرپی
 کسب اهمیت ایدرک بوتون مسائل شرعیه نك مرحمی اولدی .
 سلطان عثمان احکام شریعتی تنفیذ ایچین حکام شرعیه تعیین ایتشدی .
 اورخان غازی ایسه هنکام سفرده مصالح زیر دستالنرنك رؤیت دعاوی
 شرعیه لری ایچین مولانا شیخ علاالدین اسودیدن برنی مللب بویورمقله
 مشارالیه چندرملی قره خلیل افندی بی توصیه ایتشدی . عسا کر تکر
 ایله دیکی جهنله خداوندکار ۷۶۳ سنه سنده روم ایلی به کچرکن بروسه قاضیسی
 اولان چندرملی قره خلیلی منحصر أعسا کر یئنده کی دعاوی بی وخصوصات
 سائر شرعیه بی رؤیت ایتک اوزره قاضی عسکر تعیین ایتدی . خلیل افندی
 برسیاسی معظم اولوب خیرالدین پاشا نامیله وزیر اولدقدن صکره رستم
 افندی قاضی عسکرلک مقامنه کلدی . سلطان بایزید اول زماننده وسعت
 ممالک خدیله امور شرعیه نك بر مبرکرده جمعنه احتیاج حاصل اوله رق
 علمادان محمد شمس الدین افندی مفتی نامیله نصب ایدلدی . مفتی کافه علما
 وقضاته ومدرسینه نظارت ایتمکله مکلفدی . طریق عثمانک شیدکی ترتیب
 وتشکیلات آنته کیرمه سی دور جلیل فاتحه ده وقوع بولدی . فاتح زمانی او اخیرنه
 قدر برقاضی عسکر موجود ایدی . مصالح تکرینه مبنی قرمانی محمد پاشا
 وزارتنده قاضی عسکرلک روم ایلی و آنا طولی اعتباریله ایکی به تقسیم اولوندی .
 عقیب قحده جلالزاده حضر بک استانبول قاضیسی تعیین ایدلدیکی وقت
 خدمت فواده عهدله رینه محول ایدی . مؤخر اکال پاشا زاده ابوالسعود
 افندی کی فضلا قاضی عسکرلکدن صوکره منصب فتوایه رونق بخش
 اولمالریله لابس فروه بیضای مشیخت اولدیلر . ایشه بوصورتله مشیخت
 اسلامیه صدرین محترمینک فوقنده اوله رق طریق علیه نك رئیس و محاکم

شرعیہ نك ناظری اعتبار ایدلدی . شیخ الاسلامر بالجله توجیہات علیہ یی
ترتیب وتنسیب ایندکری کی صدا عظمئر ایله ده هم رتبه طو تولدیلر
کندیلرینه « ولی النعم » دینمکه باشلاندى . سلیمان قانونی زماننده مدرسینك
تعین درجاتی دهامکمل تنظیم ایدیلرک الحاله هذه حال اصلیسى اوزره موجود
بولونان سلسلهء علما وجوده کنیرلدى . مدارس و نکایا ، حوامع و مساجدك
نظارتی و حقوق عبادك بر موجب شرع شریف رؤئی بوسلسلهء فاضله یه
تودیع اولوندى .

خلفای راشدین عصرنده قضاة یا کنز بین الناس و وقوع بولان مخاصماتى
فصل و حسمه مأموردی . بالآخره ایتم ، بحانین ، مفلسین ایله اهل
سفهمك اموالنه و وصایا ، امور اوقاف کبی بر چوق ایشلر وظیفه لرینه
علاوه ایدلدى . بعض خلفا طرفندن رفع مظالم ، تأدیب ارباب جرائم ،
مصالح طرق ، امور اربانیه کبی خصوصات ده منصب قضایه الحاق ایدلدى . عباسیه
ایله اندلسه کی امویه حکومتده قصاص و دیت ایله جرائمه متعلق احکام
شرعیه و عرفیه قضاة شرعك عهد لرندن آلهرق « شرطه » عنوانیه
احداث ایدیلان مأمورلره تخصیص ایدلمشدى .

بزده وقتیه امور شرعیه دن ماعدا عدلیه و معارف ایشلری ده باب
مشیزنه عائددی . دولتك وظائف اصلیه سنندن بریبی احقاق حقوق
مسئله سی اولوب دولت عثمانیه ده بووظیفه طریق علییه اصحابنه مودوعدی .
وبونلر دولته طائمتش اصحاب علم و فضیلتدن ایدی . زیرا طریق علمه
سالک اولان کیمسه ابتدا علمادن برذاته کیدوب خارج درس لرینی یعنی
مقدمات علومى تحصیل ایدردی . صوکره خواجه سنك دلالته مدرسیندن
برذاته مراجعت ایدرهك علوم عالییه متعلق داخل درس لرینی کوروب
« صحن » درس لرینه کسب ایلاقت ایلردی . صحن مدرسه لرینه داخل

اولایتک ایچین اونلرک اعدادیه سی حکمنده بولونان مدرسه لرده اکیال علوم ایتک لازم کلیردی . بو مدرسه « موصله صحن » دیرلر . صحن مدرسه لری قاضی جامعنک ایکی طرفنده کی کارکیر وقورشونلی مدرسه لدرکه « صحن ثمان » تسیمه ایدرلر . بونلرده صاحب حجره اولان طلبه علما و فضالان ذاتلر اولوب یئقو قونرینک تألیفات مقبوله سی واردی . ایچلرندن اسکیلرینه معید دینیرکه مدرسه لرنده مذاکره جیلریدر . ایشته طلبه علوم بو صورتله مدرسه دن مدرسه یه نقل ابله اکیال علوم وفنون ایدر ویولیه ملازم اوله رق دولت جریده سنه قید ایله قاضیکه تعیین اولونورلردی . مهندس ، طبیب کی ارباب علمده بو طلبه علوم ایچنده ینیشمکله مدرسه لر تربیه عمومیه نک مرکز ی ایدی . حاکم ، حکیم و سائر ذوات معارف سمات هب مدرسه لردن چیقاردی . عموماً مدرسه لر رؤسای لرنده محرر اولان « قدوة العلماء المحققین » عنوانه شایان اولوب مدرسه ی اولدقلری مدرسه لرک درسخانه لرنده تدریس علوم وفنون ایدرلردی . قاضی القضاة مقامی اولان قاضی سکرلرک واستانبول ، ادرنه کی بلاد جسیه قاضیانی ده رتبه تدریسی حائز ذواته توجیه ایدیلیردی .

سلطان سلیمان خان اول عصر نده اردوجه زیاده طبیب وجراحه احتیاج واردی ؛ ایجاب وقت وحاله کوره مهندس لرکده اهمیت ی آرتیش اولدیفندن سلیمانیه جامع شریفی قرینده آریجه برطب مدرسه سی یایله رق اطبا صنفی آیرلدی . وینه جامع مذکورک یاننده درت مدرسه جسیه بنا وفنون حریه نک مقدماتی اولان علوم ریاضیه نک نشر وترویج نه اعتنا ایدلدی . باشقه مدرسه لر اشبو سلیمانیه مدرسه لرینک اعدادیسی اعتبار اولونوب اونلرده موصله سلیمانیه اسمی ویرلدی . موصله سلیمانیه ایله اوست طرفنده بولونانلره کبار مدرسین دینیایرکه مولویه منتهی اولورلر .

صوکرہ لری خدمت فعلیہ شرطی متروک اولوب بر مدرسہ نیک مدرسہ لری مدرسہ لرینہ کیتیز و حتی نہ سمتده اولدیغنی بیلہ بیلزلردی ! مولویت ندرده ده خدمت فعلیہ آرانمیرق چوق دفعه لر نائب ایله اداره اولونمایه باشلادی . شرف انتساب ایله ویاخود شفیع مجبر واسطه سیله دفعه بر چوق اسکیلرک اوست طرفه آتلامق ده بر قاعده استثنائی اولدی که بوکامدرسین اصطلاحجه « ظفره » دینیر . بالاخره قابجی مقوله لرینہ توجیه مناصب تضا ایدلمک بدعتلری ظهور ایتدی !

طریق علیہ رجالی اساسنده مدت مدیده مقام حکومتده پایدار اولورلردی . یاواش یاواش شیخ الاسلاملق ایله نقیب الاشرافلقدن ماعدا خدمات طریق مناصب موقتیه منقلب اولدی . معلوم و معروف اولان ترتیب قدم ایله برر سنه لک اواق اوزره توجیه و بعضاده تمید قیلنیر ایدی . خنکار امامانی و حکیم باشلیق کبی مناصب اشبو مناوبیه داخل دکلدی . نهایتس زحمت و محنتلر چکدرک تحصیل علوم و فنون و صرہ سیله دانشمند و ملازم و مدرس لکه ، صوکره مولوبته ترقی ایدن اصحاب فضل و استحقاقدن ماعدا بر چوق استحقاقسزلرده طرف و تقریبی بوله ق بر ملازمت کاغدی یا قالیوب زمان قلیله مدرس وقاضی ازمایه باشلادیلر . بو صورتله طریق آدم لری چوغالمش و سائق الذکر مناوبه اصولی ده تکثیره خادم اولدیغندن بالضروره منتسین طریقہ منصب یرینه پایه اعطاسنه باشلانندی . ودها صوکره صفار زادکانه ، تشویق و ترغیب ایچین ، رؤس احسان اولونمق عادت لری ظهور ایتدی . زادکانک قسم کلیسی ایسه تحصیله رغبت ایتمه دیکندن خدمات طریق تمامیه اهل اقدار الدن چققدی . عصر عبدالحمید اولده تانارجق عبده افندی اصلاح طریق ایچین بر لایحه قله آله رق بعض صور و تدابیر ارانه ایله مشمشده شکایات شدیدیه قارشی

بوزارتی برانگیخته شد. دیگر جهت‌دن اصول تدریس و تدریس‌ده قاعده منقحه و ساله‌سندن جیقمشیدی. و تربیتی وجه ایله اتمام تحصیل و افاضه ایده‌یم دیرکن عمرلرینی مدرسه‌لرده ائنا ایدرلر، و مراتب عالییه صاعده اولانلری ده مهام امور دولندن و دقایق احوال مملکتندن اکثریابی خبر بولونورلردی. بیئک تاریخندن صوکره پیدرینی بالفعل قدوة العلماء المحققین عنوانه لایق اوله‌جق متجربین کسب ندرت ایله‌دی!

رتب علمیه پیدرینی شو سلسله‌یه منجر اولدی: طریق علمی به سالک اولان ذواتدن استانبول رؤس هایوننک اخذینه موفق اولانلر ابتدای خارج، ابتدای داخل، حرکت داخل، موصله سخن، سخن نمان، ابتدای آتمشلی، حرکت آتمشلی، موصله سلیمانیه، خامسه سلیمانیه، دارالحديث رتبه‌لرینی صره‌سیبله احراز ایده‌رک مخرج مولویتی نامیبله ازمیر، حلب، قدس، غلظه، ایوب، سلاطینک، طربزون، کرید بلده‌لرندن برینک قضایای توجیه ایدیلیر؛ مدرسلک مراتبده بعضاً صره‌کوز، تلیه‌رک، مکافات و ترفع اولونور، مدرسلک مراتبنی صره‌سیبله احراز ایده‌رک ترقی به سلسله، تسبیح ایدرلر. برده مخرج و بلاد خمسه پایه مجرده‌لری موجوددرکه بونلری آلا نلر منصب آلاماز و ترقی کسب ایده‌مز، فقط بونلردن پایه‌سی تصحیح اوله‌رق مخرج ویا بلاد خمسه پایه‌سی توجیه اولونانلرده و ایدر. مخرج مولویتندن صوکره بلاد خمسه یعنی شام، بروسه، ادرنه، قلیه مصر مولویتی ضبط یاخود بلاد خمسه پایه‌سی توجیه ایدیلیر. بلاد خمسه‌یی متعاقب حرمین محترمین مولویتی یا پایه صورتیبله ویاخود بالفعل ضبط ایتمک طریقیبله ویریلیر. حرمین پایه و مولویتی استانبول پایه‌سی تعقیب ایدر ودها صوکره آناطولی وروم ایلی قاضی‌مکراکی ابتدا پایه اوله‌رق اعطا و بالاخره منصبی ضبط اوئتور. طشره رؤسی اخذ ایدنلر خامسه سلیمانیه‌دن ماعدا - چونکه طشره

مدرسہ کنندہ خامسہ سلیمانہ رادہ سی یوقدر — استانبول مدرسہ کنندہ
بیان اولونان مرہاتی قطع ایدہ رک دوریہ مولویتہ نائل اولابیایر لر .
دوریہ مولویتنی احرار ایدنلردن بعضیلرینہ مخرج مولوتی پایہ سی توجیہ
اولنہرق تصحیح طریق ایدلہبکی دہ واردر .

روم ایلی و آناتولی قاضیہ سکرلرندن صوکرہ اک بویوک مأمور شرعی
اولان استانبول قاضیہ و قتلہ برطاقم وظائف بلدیہ ایلہدہ مکلف اولوب
بین الناس استانبول افندیسی نامیلہ معروف ایدی . بو وظائف انہای
تنظیماتدہ احتساب ناظرلرینہ انتقال ایتدی . استانبول افندیسی بالجلہ
اصناف و تجارت نظارت ایلہدیکندن معیتدہ اون قہانی یاغ قہانی و آباق
نابلری نامیلہ ارچ مأمور مخصوصی واردی . بونلردن اون قہانی نائی
سادہ و زیت یاغلرینک تفتیشہ و آباق نائی دہ سار ماکولات ایلہ اوزان
و اکیل نظارتہ مأموردی .

اسکیدن شیخ الاسلاملرک بایزید جامع شریفندہ درسلی واردی .
بالآخرہ درس وکیلی افندی مأمور اولدی . بہر سہ رمضانک ابتداسندن
سکرنجی کونہ قدر رسم دیرین سلطنت سنیہ اوزرہ حضور حضرت
پادشاہیدہ قرائت اولونان تفسیر شریف درسک بدایتی سلطان محمود اول
زمانندہ در . اشبو سکر کوندہ اوقونان درسدہ فحول علمای مدرسیندن
یومیہ بر مقرر و اون اوچ مخاطب بولونور و مقررلک ایدنلردن رؤسجہ
ہانکیسی قدملی ایسہ ابتدا او مقررلک ایدردی . درس وکیلی افندی
اونلردن قدملی اولدینی خالدہ درسہ ہپسندن اول باشلاردی . بالجلہ
امور طلبہ و مدارسہ نظارت ایلر و مدرسہ لک امتحانلرندہ و سار اوقاتدہ
دائرہ فوادہ بولونوردی . اجازت طلبہ نک باشند نہایتہ قدر درس استماع
ایتدکارینہ دار بر تصدیق سامہ اولوب اقتدار و اہلیتی تضمن ایتمز . ارزو

ایدنار باب مشیخته امتحان اوله رق موفق اولاناره بالایی طفرای هایون ایله
 موشخ رؤس ویریلیرکه اصل شهادتنامه بودر . جوامع واعظلکنه ذیل
 مشایخی اطلاق اولونوردی . طرق سائره کبی شعب علیه دن مستقل بر
 طریقده . منتهای آياصوفیه جامعیدر . جمعه کونی اوقونان خطبه لر مواعظ
 دینه دن عبارت اولوب لسان آشنا اولمایان جماعات مسلمینک استفاده لری
 ایچین سلاطین ماضیه عثمانیه جوامع شریفیه مخصوصاً منتظم و عالی
 کرسیلر وضعیله علای بنامدن موظف اوله رق کرسی شیخیری و جمعه
 واعظلری تعینتی اعتیاد بویورمشلردی . اشبو شیخ افندیلرک وظیفه سی
 نمازدن صوکره او کون اوقونان خطبه بی تورکجه یه ترجمه و زمان و مقامه
 مناسب مواعظ دینه و دنیویه ایله امتک تربیه لرینه همت ایتمکدی .

سلطان مرادک زمان سلطنتلرنده امور ملکیه و عسکریه اصلاح
 ایدلیدی صروده سادات کرامکده سلسله نسبیله لرینی یملک اوزره سید
 زین العابدینک اوغلی سید محمد نام ذات ناظر سادات تعین ایدلدی .
 عربستانده ناظر ساداته « نقیب الاشراف » نسبه اولوندیغندن مشارالیه
 اولنره تبعیه اشبو عنوانی آلدیلر . ایشته بو وجه ایله سید صحیح النسب
 اولان طریق علیه رجالدن نقیب الاشراف نصب ایدیلیر وسادات کرامک
 سلسله ناملری نقیب افندی جریده سنه قید اولونوردی . بالایجاب تأدی
 اقتضا ایدن شرفاً دائره نقابتده حبس و توقیف ایدلمکله احاد ناسدن
 تفریق قیلنمیشدی .

طریق علیه من القديم دولت عثمانیه نک هیأت عدلیه سی ایدی .
 بویوک دعوالر کنار محکمه لرنده کورولمه یوب قاضیه سکرلر حضورنده رؤیت
 اولونوردی . دیوان هایون مصالح افرادده باقیدیغندن بالجمله محاکم
 فوقنده اوله رق بر محکمه کبری صفتی حازایدی . بالآخره دیوان هایونک

ترتیب عتیق دیکشمکله مصالح افراد مصالح دولتدن تفریق ایدلدی بونک اوززینہ هفتهده ایکی کون صدرین باب عالییه کیده رک عرض او طه سسندہ حضور صدر اعظمیده محاکم شرعیہ سائرده حل ایدیلہ مہین دعوالرہ باقارلردی . اشبو عقد اولونان مجلسه حضور مرافعه سی دینور احکام شرعیہ نک انتاج ایتدیکی اجوبہ لازمیہ اصحاب دعاویہ آکلاتق . لدی الحاجه کتب شرعیہ مراجعت ایتک « وقایع » افندینک محول عہدہ لرئ ایدی . ۱۲۵۴ تاریخندن اعتباراً حضور مرافعه سی باب مشیختہ شیخ الاسلام افندینک حضور لرنده عقد ایدلمک باشلانیدی . بورادہ فتوی امینی ، صدرین و صدرین مستشاری حاضر اولوردی .

وقعہ خیریدہ آغا قاپسی باب فتوی اتحاد قیلمش ایسہده یالکر شیخ الاسلام افندی ایله فتوی اماتی کتبہ سی اورادہ بولورلردی . قاضی مسکرلر واستانبول قاضیسی کافی السابق کندی قوناقرلرنده ایفای مأموریت ایدرلردی . ۱۲۵۲ تاریخنده بونلرده باب مشیختہ نقل ایتملردرہ اواخر عہد عبدالمجید خانیدہ عارف افندی مشیختہده (۱۲۷۵-۱۲۷۰) طریق علیہجه برچوق اصلاحات موقع تطبیقه قوندی . ازجمله حکامک صورت انتخابی برنظامه ربط ایدلدی . ۱۲۷۲ ده مکتب نواب آجیلہرق طریق قضایہ سالک اولہ جقنرک مکتب مذکوردن مأذون اولمالری شرط قیلندی . ۱۲۷۴ ده مجلس تدقیقات شرعیہ بدایہ ۱۲۸۹ ده مکملاً تشکیل اولوندی . مسائل شرعیہ نک مرجعی اولان فتواخانہ یهده تدقیق ومعاینه صک اعلامات وظیفه سی علاوہ ایدلدی . الیوم مشیخت اسلامیه فتوی اماتی ومستشارانی ، مکتوبی ، محاسبه اقلامی ودوائر متعدده یی جامعدر . مدارس ، تکایا وجوامع وعموماً امور دینیہ ، محاکم شرعیہ وفتوی امورینہ مأموردر . مجلس تدقیقات شرعیہ ، مجلس انتخاب

حکام الشریع ، مجلس مصالح طلبه ، مجلس مشایخ ، مجلس اداره اموال
ایتام ، روم ایلی قاضی عسکر لکی دائره سی ، آناتولی قاضی عسکر لکی دائره سی ،
استانبول قاضی لکی و محکمه تفتیش اوقاف ده بومقام جلیله مربوط ؛ حکام
شرعیه به مخرج اولان مکتب نوابک اداره سی ، مشیخت اسلامییه
مودوعدر .

اسلامیتده رهبانیت یوقدر . بناء علیه امور دینییه متعلق بر دائره
دینلدیکی زمان رهبانلق خاطره کلمیلدر . رهبانیت بین البشر قدسیت
اعتباریله بر صنف ممتاز دیمکدر . حضرت عیسانک حواریونه و یردیگی
صفت قدسیت اک هجری برکوی پایاسنده بیله واردر . بزده علماک صفت
روحانیه سی اولمادینی کی شرعاً هیچ بر امتیاز واستثناسی ده یوقدر . علماک
معیشتی تأمین ایتمک کیمسه بورجلی دکدر . اولرده هرکس کی طرق
معیشتن برینی اختیار ایده بیلیر . عاقل ، رشید ، عذر شرعیسی اولمایان
هر مسلمان امامت ایلر ؛ واعظلغه چیقار ، صاریقلی اولماسنه لزوم یوقدر ...
مأمورین شرعیه ایکی قسم اولوب بری ، صرف فتوایه دیکری ده قضایه
مأموردر . مفتیلرک حق قضاسی یوقدر . هر ولایت ، لوا قضامرکز لرنده
مفتیلر اولوب مجالس اداره نک اعضای طبیعیه سندنر . هرکس برمسأله
شرعییه یی آکلامق ایچون فتواخانهیه مراجعت ایده بیلیر . فقط اساساً مفتی
شیخ الاسلام افندی اولدیغندن اک کوچوک برقتوی بیله مشارالیه کوندر بیله رک
طرفلرندن امضا ایلمدکجه اصحاب مراجعتیه و یریه من . قضا وظیفه سی ده
مقام سلطنتدن شیخ الاسلامه مودوعدر . حکام کندیلرندن مراسله آله رق
قضا وظیفه سی ایفا ایدرلر . ممالک عثمانیه ایکی قضاده جمع ایلمشدر .
برنجیسی : روم ایلی قاضی عسکر لکی ، ایکنجیسی ده : آناتولی قاضی عسکر لکیدر .
روم ایلی قاضی عسکر لکی روم ایلیده دیکری ده آسیا و آفریقا اوزرنده اجرای

قضا ایدر . ولایات ، الویہ قضا سرگز لرندہ خامسہ ، رابعہ ، ثالثہ ... کی درجہ منقسم نائبین تعیین اولونمشد . در سعادت ایسہ بدایت حاکم کی اولہرق روم ایل و آناتولی صدارتی ، استانبول قاضی کی ، بلاد ثلاثہ نیابتی و قضیہ نیابتی وارد . مدعیہ آرزو ایندیکنہ مراجعہ حق اختیار ویرلشد . ویرلن حکمران استینافی مجلس تدقیقات شرعیہ و تمیزی قواخانہ اجرا ایدیلر . لکن جہت شرعیہ تمیز مقدم ، استیناف مؤخر در . بناء علیہ حجج و اعلاماتی اصدار ایدن حاکم مہری اصلہ مطابق و «صک و سبکری» اصول شرعیہ موافق اولدینی قواخانہ تعیین ایتدکن صوکرہ مجلس تدقیقات شرعیہ استینافاً تدقیق اولونور . محاکم شرعیہ نک حدود و وظیفہ سی تفریق وظائف قرارنامہ سیلہ تعیین ایدلشد :

نکاح ، طلاق ، نفقہ ، خضانہ ، حریت ، رقیہ ، قصاص ، دبت ، ارش ، وصیت ، میراث ، دور شرعی ایلہ اقراض دعوالری بالآخرہ مولا معرفتیلہ فصل اولوناجق بالجلہ دعاوی و اوقاف صحیحہ دن اولان مسققات و مستغلات ایلہ کدکانک رقبہ سنہ متعلق اختلافات و دعاوی ایتمک دہ شرعاً لزوم فصلی قرارگیر اولمشد . اجارہ واحدہ لی و یا اجارتین و مقاطعہ لی اوقاف صحیحہ نک رقبہ سندن متولد دعوالر ولایات محاکم محلیہ شرعیہ سندن کوریلور ؛ فقط استانبول اوقاف ایشلرینک کثرتدن ناشی اوقاف نظارتندہ «محکمہ تفتیش» نامیلہ بر محکمہ وجودہ کتیرلشد . دعاوی ارشیہ نک ثبت و تحریر و تقسیی ایچین دہ «قسمت عسکریہ» محکمہ سی تأسیس و مذکور محکمہ لرہ مفتش ، قسام عسکری نامرلیہ ایکی حاکم تعیین ایدلشد . اوقاف مفتش کی مأموریت عنیہ سی برسنہ مدتلہ صدور عظامدن برینہ توجیہ بیوریلور مستشارانی بلامدت رجال علیہ دن برذاتہ احالہ قلنور .

دعاوی و قبیہ دن ماعدہ جہات توجہاتہ، تولیترہ و محلولاتہ عائد دعوالرہ
محکمہ تفتیش اوقافہ حکم اولونوب لدی الحاجہ مجلس تدقیقات شرعیہ دہ
استینافاً رؤیت ایدیلیر . قسام عسکری ، محفل شرعیاتجیسی ، مالیہ
بیت المال قسامی ، روم ایلی قاضی عسکر لکی دائرہ سنہ منسوبدر . استانبول
قاضیخانہ نکاح ، طلاق ، نفقہ دعوالریلہ کدکاتہ متعلق منازعاتی فصل ایدرہ
اوقاف حدودی داخل و یاخارجندہ بولونان ترکہ لک تحریری تعیین مرجع
اعتباریلہ پک قاریشیق اولدینی کی محاکم شرعیہ نکدہ وظیفہ و صلاحیتلری
دائرہ سی صورت قطعہ دہ معین دکدر .

والحاصل باب مشیختہ مودوع اولان مدارس ، طرز ادارہ اموال
ایتام و محاکم شرعیہ جدی براصلاح و تنسیقہ محتاجدر .
قانون اساسینک یکرمی یدنجی مادہ سی موجبہ : « مشیخت اسلامیه
معدہ صدارت کی طرف یادداشتلریہ امنیت ایدیلرہ زاتہ امالہ بیوریلور . »
صدر اعظم لک انفصائلرندہ شیخ الاسلام لک انفکاکلری داب قدیم
دولتندردر . صدر اعظمک غیابندہ مجلس وکلایہ شیخ الاسلام ریاست ایدرہ
داخلی و خارجی امور مهمہ نک مذاکرہ سنہ اشتراک و بیان مطالعہ ایلرہ
استیضاح مادہ بہانہ سیلہ مقام مشیخت مجلس مبعوثانک مہالک و مجادلات
و مناقشاتہ معروض ایدیلوب ایدلہ مسی حائر اہمیت برمسألہ در . بن
مجلس ملیزک مواجہہ سندہ مشکوکیت وضعی ملاحظہ سیلہ مقام مشیخت
استیضاحلرہ قارشی بوضع اجتناب و احتیاط آلامسی طرفداریم .
استیضاحدن قانونیت افعال و تشبثاتندہ شہہ سی اولانلر قورقار . باب
مشیخت ایسہ مقر محتشم عدالتدر . بیک درلو مظالم و اعتسافات ایلہ ازیلن
محرومین عدالتک فریادلرینی ، غلغلہ حاجات و تمیاتی ہیزدن اول
اوراسی ایشیدہ جکدر . اصلاحات لازمہ نک برآن اول موقع تطبیقہ وضعہ

ہر دائرہ دن زیادہ اور اسی چالیشہ جق در۔ استیضاح دائماً تعیب و موآخذہ
ایچین دکل بلکہ بر صدای ایقاز اولق اوزرہ مؤسدر۔ مقامک اہمیت
ونراکتی بحق تقدیر ایدن ملت مجلسی شیخ الاسلام اقدی بی آوازہ احترامیلہ
استقبال، آوازہ تقدیر اتیلہ تشیع ایلہ جکی طبعی در۔

ع

امتیازات مذہبیہ

« دولت عثمانیہ نیک دینی دینہ اسلام۔ بواسطی وقاہ ایلہ برابر ایچیشہ
خلقی، آداب عمومیہ بی اہول اتمامک شرطیلہ ممالک عثمانیہ دہ معروف
اولادہ بالجمہ ادیانک سربستی اہراسی و جماعات مختلفہ و برطیہ اولادہ
امتیازات مذہبیہ نیک کلامہ ہریان دولتک تحت حمایتندہ در۔ »

قانون اساسی، مادہ: ۱۱

ممالک عثمانیہ دہ اصلاً معروف اولمایان بر مذہبک افرادی بالا اجتماع
اجرای عبادت ایللری ایچین آسایش عامہ بی و آداب و اخلاقی اخلاص
ایتمہ مک شرطیلہ دولندن مساعده استحصال ایدہ رک معاملہ قیدیہ سنک
اجراسی ایجاب ایدر۔

برجوق فرامین و خطوط ہمایونہ مندرج سلسلہ موعوداتہ رغماً شیدیہ
قدراقوام ظلمیدیہ عثمانیہ آرہ سندہ نہ تاسیس ارتباط ونہدہ تأمین مساوات
قابل اولایلمشدر! ماضیک مقدرات بدبختانہ بی اولان نفی، اشکنجہ
مصادرہ تبعہ عثمانیہ آرہ زوی افتراق تلقین ایتمہ کی بر فلاکتہ خدمت
ایتمکدن باشقہ بر فائدہ بی موجب اولامشدر۔ وقتیلہ اور تود و قسار کندیلر بی

روس ، قاتولیکر فرانسر ، پروتستانلر انکلیز عداایتمکه باشلامشلردی .
 ینه بو ادوار ظلم و تسیب دولتک باشنه «حمیلر» نامیلہ بر بلا تولید ایتشدی .
 واقعا سلطان محمود عطف ایدیلن : « مسلمانلر جامعارنده ، خرسیتیانلر
 کلیسالارنده ، موسویلر سیناغوغلارنده بر برندن آریلیرلر ؛ خار جده هپسی متساویاً
 عینی حمایه پدرانہ ، عینی حقوق سیاسیہ دن مستفیددر . » کبی بویوک
 سوزلر اکسیک دکلسه ده هپ قول مجرددن عبارت قالیوردی . افکار
 غریبون آرتق بونجه خطیأت متوالیہ دن منفعل و مسلوب الاعتقاد ایدی .
 دیگر طرفدن اجزای متخالفه عناصر یتینده ده دائمی الغلیان بر برکان احتراض
 مذهبی اجرای حکم ایدیوردی ! کلخانه خطهایونی ایلہ اعلان ایدیلن مساواتک
 نتیجه ضروریہ سی اولان خدمت عسکریہ نک عموم و ضد داشلره تشبیلی
 مسالہ سی بردزلو حل اولونامادی . ظلوم و قهار براداره دولتک حقوق
 حاکمیتی محو ایتمکله دول معظمه دخی خرسیتیانلری حمایه بهانه سیله برحق کرلر
 امور داخلیه مزه بالفعل مداخله ایتدیلر ! حتی محنیقوف النده قاینارجه
 معاهده سنی طوتارق روم کلیساسنه دائر ویرلش اولان امتیازاتک دوام
 و تائیکدینه دائر طرف دولتدن برسد اعطا ایدیلسنی طلب ایتدی . بو طلب
 اورتودوقسلر اوزرنده روسیانک حق حمایه سنی قبول و امور داخلیه مزه
 هر زمان مداخله سنی ترویج ایتک دیمکدی .

قانون اساسیمزک ارتق بوسلسله آلامه ، بو حیات اسیرانه نه نهایت
 ویره جکئی امید ایدلم . ارتق تبعه عثمانیه دن هر نه دین و مذهبده اولورسه
 اولسون جمله سنه عثمانلی تعمیر اولونه رق هپسی نظر قانونده مساوی و عینی حقوق
 و وظائفله مجمل و مکلفدرلر . بو صورتله دین و مذهب تفریق اولنمادینی کبی
 بعض اوروپا ممالککنده کی زادکانلق اصولی کبی نسب و ولادته مستند فرقلرده
 اولمادیغدن بالجمله افراد ازهر جهت نائل مساواتدر .

دوات عثمانیہ نك مذاہب معروفہ اربابنہ تأمین ایلدیكى امتیازات .
مذہبیہ بروجه آئیدر :

هر جماعت كندی رئیس روحانیسنی انتخاب ایله مك حقنى حازدر .
رؤسای مذکورہ نك مأموریتلری تصدیق عالییه اقتران ایله بارات عالی .
تقرر آیتدیكى كې هر جماعت رؤسای مذہبیہ نك ده درجه ورتبه لرینه
كورده یا بارات عالی ایله و یا خود یالکیز رئیس جماعتك علی الاصول نصب
و تعیین ایله مأموریتلری اجرا ایدیلیر . دولت ممالك عثمانیہ ده كې مذاہبك
صفت ملیتلری ایجابی اوله رق استقلال لرینی محافظه ایله برابر تشكولات
داخلیه لرینی تنظیم و حکومتله مناسبیتلرینی تسهیل ضمیمه ممالك اجنبیہ ده
بولونان رئیس روحانیلرله مناسبات رسمیہ یه کیریشك ایستہ مدیکندن
هر مذهب تبعه دولندن و افراد ملتدن بر رئیس منتخب روحانیك
ادارہ ننه تودیع اولونمشدر . دوغری دن دوغری یه پالاقه مربوط اولان
لایین قاتولیکلرک پالاقدن باشقه رئیس روحانیلری اولامیه جفتدن بونلرک
حکومتله مناسباتی ایچین مخصوصاً قانچلاریه تشکیل ایدلمش و سائر ملی
قاتولیک کلیسالی امور اداره و دولته مستقل کلیسالر عد اولونمشدر .
ارمنی کلیساسنك اك بویوک رئیس روحانیسنك روسیه ده اچیا زین مناسترنده
اقامت ایلسنه كوره . اونكه ده مناسبات رسمیہ ده بولونیلامیه جفتدن در سعادته
بو جماعته مخصوص برباطر یقنانه احداث ایدلمشدر . موسویلر و پروتستانلر ده
سائر خریستیان کلیسالی كې تشکیلات روحانیه یوقسه ده آئیده محرر
اولدینی وجه ایله اولرله مخصوص ده بر اصول اداره جماعت وجوده
کتیرلمشدر .

رؤسای روحانیه جماعات دولته القاب رسمیہ ایله تکریم و معاملاتده
حقلرنده ابراز آثار تعظیم اولدینی كې بونلر دن رتبه لری ایجابی اوله رق .

برای تعیین اولونانلره وکیل رسمییرینک مجالس ادارهده اعضای
طبیعیه میاننده بولونمالری کی بر امتیاز مهم ، کندیلرینه ویرلمشدر .

جماعتک الک بویوک رئیس روحانیلرینک بعدالانتخاب حضور حضرت
پادشاهیده شرف مثوله نائیللری مساعدات واقعه جمله سندندر .

جماعت کلیسا ، مناستر ، سیناغوغ و سائر عبادت محالریله کندیلرینه
مخصوص مدقلره و خسته خانه ، بیمارخانه ، ایتاخانه و سائر بو مثللو

خیرات و مبرات و مؤسسات ماثلهیه صاحب اوله رق بونلرک امر اداره سی
مختصراً کندیلرینه عائد بولونور . بوکی جماعته عائد مؤسساتک وجوده

کتیرلسی هر یرده رئیس حکومتک امرینه منوط اولدینی کی ممالک
عثمانیه ده اراده سیه ابله اولور . احوال ماثله ده استدعا وقوعنده محلجه

تحقیقات ایفاسیله احداث و انشاسی ایستیلن بناتک انشاسنده محلجه
مذاهب سائریه منسوب اهالی محلات و مؤسسات مذهبیسنه قریت

ویا خود اداره عسکریجه او محله لزوم مثللو محاذیر اولوب اولمادینی تدقیق
ایدیلیر . اراضی موقوفه و یادیکرک تصرفده اولان اراضی اوزرنده بالطبع

جماعته عائد ابنیه یا بیلهمیه جفتدن انشآت متصوره عرصه سنک ملک صحیح
اولوب اولمادیغه یاقیلیر ؛ اراضی امیریه دن ایسه سنوی بر مقاطعهیه ربط

اولونور . ایشته بو صورتله ا کمال تدقیقات و اصول نظامه توفیق اولوندقدن
صوکره بامضبطه مجلس اداره دن مقتضاسی انها اولونور . بو باده کی مجلس

اداره مضابطی درجات ارزره مافوقده کی مجلس اداره دن بالتصدیق باب عالییه
تقدیم و اورادن عرض اولونور . اراده سنییه متعاقب دیوان هایونده

قیدی اجرا و تنظیم ایدیلن برات عالیسی مذاهب اداره سی و ساطیله مقام
عائد روحانیسنه ویریلیر . روم ایلی ولایاتی حقتده نشر ایدیلن مواد

اصلاحیه ده قضالرجه بو باده اجرا ایدیله جک تدقیقاتک ایکی لوا و ولایتجه

اولہ جق تدقیقاتک بر آیدہ اتمامی و در سعادتہ معاملات ایجابیہ نک سرعت ایفاسی و ذاتاً بابرات عالی مؤسس کلیسا و سائرہ نک حال قدیمی اوزرہ اجرای تعمیراتہ مجلس ادارہ قراریلہ و لایترجہ مساعدہ اولونماسی مقرر در .

جماعت مختلفہ معارف نظامانہ توفیقاً درجات اوزرہ مکاتب کشادینہ مأذون اولد قلمری کبی بوبادہ کی رخصت رسمیلر رؤسای جماعت نامہ اعطا ایدیلیر . بر جماعتہ منسوب اولہ رق السنہ مختلفہ ایلہ متکلم اقوام اولدینی تقدیردہ بونلرک کندی لسانلری اوزرہ اجرای تدریسات ائلیرینہ مساعدہ اولونور . مکاتبک درس پروغراملری بطریقخانہ و مترہ پولیدخانہ لرجہ تنظیم و یا تصدیق و معلم و معلملرک دیپلومالری دہ ینہ اونلر طرفندن تصدیق ایدیلیر . بو کیفیت حکومتجہدہ معلوم اولوق ایچین معارف مفتشی و یامدیرلری طرفندن تدریساتی تفتیش ایلہ مضر دروس و شہادتنامہ سز معلم و معلملر کورولدیکی صورتدہ در سعادت ایسہ معارف طشرہ لردہ ایسہ حکومت محلیہ جانلرندن باطریقخانہ و مترہ پولیدخانہ ایلہ بالخابرہ او مقولہ درس لرک او قوتدیر لمامسی و معلملرک تبدیلی بیان ایدیلیر . رؤسای روحانیہ نک وقع و حیثیتلرنی وصف و رهبانیہ لرنی محافظہ رهبان و خاخاملردن محاکم حضور رندہ تخلیفی ایجاب ایدنلرک باتذکرہ رئیس روحانیلرینہ ارسال ایلہ اونلر حضور لرندہ وقوع بولان تخلیف محاکمہ معتبر در . مأمورین روحانیہ نک مظنوناً موقوفیتلرندہ دہ مرعی الخاطر ذواتہ مخصوص حبس خانہ او طہ لرنده بالتوقیف سائر موقوفینہ قاریشدیر لماملری دہ اصولندیر . رهبانک جنجہ ایلہ محکومیتلرنده مترہ پولید خانہ جہ توقیفلری و جلبنامہ لرک رئیس روحانیلری واسطہ سیلہ تبلیغی ، جانیئلہ محکومیتلرنده اول امر دہ صفت روحانیہ لری نزع ایتدیریلہرک بعدہ اجرای مجازاتلری روم باطریقخاسی

امتیازاتنه دأر مقررات اخیرہ ایجابنددر. اداره عرفیہ اعلان اولوندینی حالده او مملکت داخلندہ کی رہبان ویا پاپاسلرک موقوفیت و محبوسیتلری خصوصندہ دیوان حربجه، بواسولہ رعابت اولونماسی لازم کلیر. رهاینسک بورج ایچین توقیفلری ایجاب ایدرسه منسوب اولدقلری پاطریقخانه و مرخصه خانه لرده توقیف اولونورلر.

نکاحک عقد و فسخی، تراحومه، جهاز، مهر و نفقه یه دأر مسائل امور مذهبیہ دن عد اولوندیقندن بونلر هر جماعتک اداره روحانیہ سنه ترك اولونمشدر. بوبابده کی دعاوی منحصرأ پاطریقخانه لری هیات مخصوصه سنجه رؤیت اولونور. اعلامات شرعیہ اجرا مأموری پاطریقخانه لرک صلاحیتلری داخلندہ ویرمش اولدقلری اعلاماتک اجرا سنده مأمورددر. بواعلاماتده امتیازات خارجندہ بر حکم اولدینی حالده اجرا مأموری اول حکمک اجرا سندن استنکاف ایدر. طشرده متره پولید و خا خاخانه لرک مأذونیتلری دأر سنده ویره جکلری قرارلرده اجرا مأمورینی معرفتیه اجرا ایتدیریلیر. بلغار جماعتک سالف الزکر امتیازات حقندہ روم متره پولیدلرندن فرقی اولمدیقندن اونلر طرفندن وظیفه داخلندہ ویرمش اولان اعلامات قبول ایدیلیر. نفقه نک زیاده تقدیر قلندینی و بوسبله تسویه سنجه عجزینی حین اجراده ادعا و درمیان ایدنلرک بوبابده کی اعتراضلرینک استماع و تدقیق خصوصی شیمدی پاطریقخانه لرینه حواله اولونور. اوراجه بالتدقیق تعدیل و تصدیق حاوی ویریله جک قرار نہایتلرک برکونا ادعا و اعتراضه باقیلهرق اجرا دأر لرنجه اجرا سنده مبادرت اولونور. مقدما علاقہ دار اولان طرفک اعتراضی اوزرینده کیفیت محاکم عمومیہ حواله اولونوردی. تراحومه اوله رق ویریلن املاکک بعد الوفات بین الورثه تقسیمی پاطریقخانه یه عائد اولوبوب محاکم

عمومیہ دہ رؤیتی لازم کلیر . یعنی اراضی ایسہ محاکم نظامیہ دہ ، وقف ایسہ محاکم شرعیہ دہ ، صرف املاک ایسہ ترکہ سائرہ مثللو کذلک محاکم شرعیہ دہ رؤیت ایدیلیر . تراخومہ و جهاز بدلائنک تأمین استیفائی ضمنندہ حجز و سائر معاملات دہ اجرا دائرلرینہ عائددر . بر متوفانک ترک ایش اولدینی اراضی امیریہ و موقوفہنک تقسیمی دہ باطریقخانہنک وظیفہسی خارجندہ در .

خرستیان تبعہ دن ورثہ کبارینی ترک ایله وفات ایدنلرک تحریر ترکلری حکام و نوابک دائرہ مأموریت و مآذونیتلری خارجندہ در . ورثہ کباری تحریر و قسمت ترکینی کنڈیلری استدعا ایتدیجکہ حکام شرع طرفدن تحریر ترکہ مداخلہ ایدلر . اگر ورثہ دن بری یکدیگری علیہنہ اشکا و حکومتہ مراجعت ایدرسہ او وقت معرفت شرع ایله مہرافعہ شرعیہ لری اجرا و ایجابنہ کورہ و مدعینک استدعای اوزرینہ ترکلری تحریر ایدیلیر . لیکن صغیر و صغیرہ بولنان متوفانک ترکہسی اقتضای شرعیسی اوزرہ تحریر اولونور . متوفانک مصارف دقیہسی ایله کافہ دیونی و وصیت معتبرہسی تماماً ایفا اولوندقدن صوکرہ باقی نہ قدر مال و نقد قالیرسہ ایتامنک ولی و یا وصیسی و ارسہ اونک یدندہ ؛ ایتامک کیسہسی بولونمازسہ ملتیرینک امین و معتمد آدملرندن بروسی و برناظر انتخاب اولونہرق و اموال ایتامی تلف ایتیمہ جکارینہ دائر کفیل و سند آلہرق اولوجہ ایله ید حفظ و امانتلرینہ تسلیم ایدیلیر . ورثہ سندنندن غائب و غائبہ ، مجنون و مجنونہ اولان بولندینی حالہ بولنلرک ترکلرینک تحریری دہ ایتام حقندہ اولان قرار مشروحہ تطبیقاً اجرا اولونور . وارث معروفی اولمہرق وفات ایدنلرک اموال و ایتامی جانب بیت المالہ عائددر . محاکم شرعیہ جہ رؤیت اولونان وراثت دعوالرندہ ارباب میراثک باطریقخانہ دن استعلامی ایجاب ایدر .

بر آدم قبل الوفات مالک ثلثی بعض وجوه و معتبریه وصیت ابتدا
 کدن سوکره وفات ایدرسه بو وصیت شرعاً معتبر طو تولور . بوندن باشقه
 متوفانک حال محتنده و عقلی کالنده ایکن بالجله اموال و املا کنی ملنک
 معتد آدم لرندن شاهد لر مواجهه سنده یاپیلش پاطر یقخانه و یامتره پولیدخانه
 طرفندن مصدق برسند معتبرایله ورثه صحیحه سندن هر برینه و یاسائر اشخاصه
 آیری آیری تقسیم ایتش و هر برینک حصه سنه افراز و تسلیم ایله مش
 بولونوسه بونوع سندلرده بعد الثبوت حکام شرع و مأمورین سائر
 طرف لرندن اعتبار اولونور . یکیدن تحریر و تقسیم حاجت اولمایوب اموال
 منقوله و غیر منقوله مذکور سنده محرر اولدینی وجه ایله لازم کلنلر یدلرنده
 ترک و ایفا ایدیلیر . فقط اموال غیر منقوله اگر وقف اراضی و یامسق فاندن
 و یا اراضی امیره دن ایسه بونلرک هیچ بریسی متصرف لرینک ملک صحیحی
 اولمایوب وقف شیلرک فراغی متولینک اذنه ، اراضی امیره نک فراغی
 مأمورینک مساعده سنه متوقف اولغله بلاذن اجرا اولان فراغ قانوناً
 معتبر دکدر . افراد جماعتک احوال شخصیه لرینه عائد معاملات رئیس
 روحانیلرینک علم و خبر لریله رؤیت اولونور . تعیین نسب کیفیتی ده پاطر
 یقخانه عائد بولدینی کذا روم پاطر یقخانه سنه متعلق مقررات جمله سندنر .
 اهتدا کیفیتی ده اصول مخصوصیه تابعدر . عرض اهتدا ایدنلرک
 در حال معامله اهتدایه لری اجرا ایدلر . رئیس روحانیلری و والدین ،
 اقربا و ولیر لریله بر مدت یالکز براقیلیر . اولر طرفندن وصایای لازمه ایفا
 ایدلر کدن سوکره ینه از روی اهتداده اصرار ایدر لر سه اوزمان ایفای
 معامله ایدیلیر .

بر زماندنبری غرتله ره سرمایه بحث و مقال اولان امتیازات ایشه بونلردر .
 بوا امتیازاتک شویله و یابویله اولماسنه دائر سرد ایدیان مطالعاتی بن کندی

حسابہ ناموسم عدایدہرم . بالفعل تحقق عدل و مساواتی متعاقب امتیازاتک
منفعت وطنیہ ایلہ قابل تالیف بر صورتہ تعدیلنی بالذات غیر مسلم معوثر من
طرفدن مجاہدہ طلب ایدلیدیکنی کورمک و بونکله افتخار اتمک ایستہرم .
چونکہ اونلر دہ بزم قدر بو وطن معززک اولادی ، خادم و فاکاریدر لر . بزم
قدر اونلر دہ احیای وطن و اقبال ملی بی ارزو ایدر لر ... شیمی ممالک
عثمانیہ دہ معروف اولان جماعتک طرز اداره داخلہ لرینی بر برتدقیق ایدہ لم .
روم جماعتی . — روم جماعتک امتیازات مذہبیہ سی فاتح سلطان محمد
خان ثانی طرفلرندن احسان بیورلمشدر . مشارالہ بروملرہ یکیدن کندیلرینہ
باطریق نصب ایتدیردیکی کبی باطریقخانہ یہ دہ حکمی زمانمزہ قدر جاری
برطاقم امتیازات بخش ایتمشدر . باطریقک نصبندہ قیصرہ زمانندہ یاسیلان
تشریفات تمامیلہ اجرا ایدلیدی . باطریق جتنا دیوس اصطبل عامرہ دن
مخصوصاً تہبہ ایدیلان مرصع حشالی ، ایشلہ لی ، بیاض اورتولو بر آتہ
بندیریلہ رک سرایہ کتیرلیدی . پادشاہ حضرتلری سریر سلطنتلرندہ جالس
و بالجلہ ارکان سلطنت ایلہ حضوری معتاد اولان صنادید رهبان یرلرندہ
مقیم اولدقلری حالہ حضور هایونہ کیردی ؛ صوکرہ رهایین موجودہ
ہب بر آغزدن دعای پادشاہی بی تنفی ایتدیلر ؛ دعای متعاقب پادشاہ قیام
ایدہ رک کندیدی ایلہ باطریق افندی یہ مجوہرلی بر عصا اعطا بووردیلر . بونک
اوزرینہ دعابر کرہ دہا تکرار ایدیلہ رک حضار مائدہ هایونہ دعوت ایدلیدی .
پادشاہ باطریق سرانک قہوسنہ قدر تشیع و بورادن رکاب هایونہ دہ موجود
اولان وزیر و پاشا لر کندیسنی آلائی والا ایلہ باطریقخانہ یہ قدر کوتوردیلر .
ہیچ بر فاتح بر ملت مغلوبہ یہ بو قدر رحم و کرم کو سترمہ مشدر . شاعر لامارتین
عثمانی تاریخنہ دائر یازدینی ائردہ دیرکے : روملر بودر جہ حریتہ ، مساعده یہ
قارشی حیرتندہ قالدیلر . چونکہ بر برلرینہ قارشی بو قدر مساعدتندہ

بولونمورلردی. بونك اوزرينه حضرت فاتحه دعا لرايده رك هجرت ايدنلرك
قسم اعظمى مملكتلرينه عودت ايتديلر ...

روم ياطر يقخانه سى بر ياطريق ايله متره بوليد جمعيتهك تحت اداره سنده دره.
بطريقك انتخابى شوصورتله در : ياطريقك مقامى منحل اولدقده اول امرده
متره بوليد جمعى طرفندن اهل و ارباب بر متره بوليد ياطريق قائم مقاملغنه
انتخاب ايديله رك باب عالى يه عرض ايديلير ؛ بونك مأمورى اراده سييله
برابر اصولاً ياطريق انتخابك اجراسى امرى ده كليكه نامزدلرك تعييننه
باشلانير . كرك ولاياده و كرك درسعادتده بولونان متره بوليد و بسقبوسلردن
ياطريقلكه مناسب كوردكلرى ذواتك اساميسى طلب اولنهرق قرق بركون
ظرفنده بونلرك رأى ورقه لرى طويلانير . صوكره مجلس عمومى اجتماع
ايدر . رهبان طاقندن مجلس عموميه بولونماسى لازم كلنلر جماعت
متره بوليدان اعضاسيله اتفاقاً درسعادتده بولونان متره بوليدلردن و بالخاصه
دعوت ايديلن اركللى متره بوليدندن عبارتدر . عوام اعضالى ايسه اولاً
ياطريقخانهك اك معتبر اوج نفر مأمورلريدركه بولنرده لغوفت ايله اوندن
صوكره كلن ديكر ايكي مأمورددر ؛ ثانياً : مجلس مختلطه اعضاسى ؛ ثالثاً :
اولى و رتبه ثانياه اصحابندن الك زياده قديملى اولان اوج ذات ايله رتبه عسكريه دن
ميرآلاى رتبه سنى احراز ايتش ذواتدن ايكي نفر و دولتشك خدمات
سياسيه سنده مستخدم بولونان مأموريندن اوج نفر ؛ رابعاً : سيسام قبو
كنخداسى ؛ خامساً : ارباب هنر و معلوماتك اك مشهور اولانلردن
دوت كشى ؛ خامساً : تجارلردن بش نفر ؛ صرافانن بر و اصناف معتبره
طاقندن اون ؛ سادساً : نفس استانبول و بوغاز ايچى سكنه سندن ايكي ذات
ويكرمى سكر متره بوليدك دائره سنكده خريستان اهالىسى طرفندن تعيين
ايديله جك يكرمى سكر نفر و كيللردن مركبدر . حق انتخاب منحصرأ

تبعہ عثمانیہ یہ عائددر۔ رأی ورقہلری مجلس عمومیدہ اوقونور؛ اسملرینہ رأی ویریلن ذواتک جملہسی نامزد عد اولونور، بوورقہلردہ اسمی اولمادینی حالہ نامزدلکی مجلس کیرک عوام اعضاسی طرفندن تکلیف وثلث اعضای روحانیہسی جانبندن قبول ایدیلن ذواتدہ بومیانہ اذخال ایدیلیر۔ بونامزدلرک اسمیسی بابعالیہعرض اولونہرق دولتچہ پاطریقکہ اهل عد اولونوئیانلر وارسہ اسملری جدولدن چیقارلدقندن صوکرہ اسمیسی ینہ مجلس انتخابہ اعادہ ایدیلیر۔ مجلس رأی خفی ایلہ برنجی درجہدہکی نامزدلر میانندن اوچنی قطعیاً نامزد نصب ایدر۔ ایشته یواوچ نامزدک تعینندن صوکرہ اعضای مجلس کاملاً کلیسایہ کیدرلر؛ اجرای آیین ایدلدکن صوکرہ اعضای رهبانیہ طرفندن رأی خفی واکثریتلہ بری پاطریقکہ نصب ایدیلیر؛ بونک مأموریتی بارادہ سنیہ فرمان هایون ایلہ تصدیق اولونور۔ اشبو انتخاباتدہ تساوی آرا وقوعندہ پاطریق قائمقامنک رأییلہ حل مشکل ایدیلیر۔

بطریق اولان ذات شرق کلیساسنک بر بویوک رئیس روحانیسی اولدقندن باشقہ فاتح سلطان محمد خان طرفلرندن احسان بویوریلوب سائر سلاطین عظام ماضیہ طرفلرندن ابقاوذات حضرت پادشاھی جانب عالیسنندن تأکید بیورلمش اولان امتیازاتی حاوی برات عالیشانده مذکور و محرر کافہ خصوصاتک اجرا سنہ مأموردر۔ وبوصورتلہ احوال مخصوصدہ دولت عثمانیہنک واسطہ تنفیذ احکامیدر۔ بناءً علیہ پاطریقک ہیج اولمازسہ پدردن برینک تبعہ دولندن وپسقیوس رتبہ سنی حائر رهایندن اولماسی وکرک کلیسا امورینہ، کرک قوانین دولتہ وقوفی بولونماسی و صداقت واستقامتی مجرب ذواتدن اولماسی لازمدر۔ پاطریق بولونان ذاتک شاید واجبہ ذمتہ و فرائض روحانیہ سنہ مخالف حرکتی ظهور ایدرسہ کندوسنہ برنجی

وایکنجی دفعه اوله رق متره پولید جمعیتی طرفندن واقع اوله حق اخطارات لایقینی دیکلمسی ایجاب ایدر . نصاح واقعینی قبولدن امتناع ایدر سه مجلس مختلط دائمی اعضاسیله بالاتفاق اخطارات لازمه بی بردفعهدها تجدید ایدر لر . باطریقینه اصرار ایدر سه متره پولید جمعیتی ایله مجلس مختلط مذکورک اعضاسی بطریقک عزائی طلب ضننده کیفیتی برلکده باب عالی به عرض ایدر لر . نته کیم باطریقک فرائض جسمانیه سنده مغایر حرکتی ظهورنده مجلس مختلط دائمی طرفندن بوجه محرر ابتداء مستقلاً و صوکره متره پولید جمعیتی ایله تدابیر لازمه به تشبث اولنور . اداره داخلیه نظامنامه سی موجبیه استانبول باطریق بولنان ذاتک سنوی بش بوزیک غروش معاش مقنی اوله حقدرد . باطریقخانه خزینه داریه مہرداری و سائر باطریق خدمتده بولنان بالجله مستخدمینک اجر تریله کلیسا و ملنک و قایه شانی اقتضاسنجیه مصارف سائر لازمه سی مبلغ مذبور دن تسویه اولونور ؛ باطریقک بعض مصارفی ایچین بوندن بویله ملنت صندیقندن هیچ برپاره ویرلیه جکدره بسقپو سلورده تبعه دولندن و علوم دینیه عیسویده بالامتحان اثبات و قوف و لیاقت ایش کیمه لردن اولوب متره پولید جمعیتی طرفندن انتخاب و با فرمان عالی تمین اولنور لر . صره سیله متره پولید لر میانندن اعضاسی آلتیق و هر سه نصفی تبدیل ایدملک اوزره اون ایکی ذاندن ترکب ایدن متره پولید جمعیتی روم بطریقته تابع کافه جماعت عیسویه نک اک بویوک حکومت روحانیه سیدر . باطریقک تحت ریاستنده اجتماع ایدر . بوجهیتک رأی آلتادن باطریقک اجرا آتی حکمسز اولدینی کبی جمعیتده باطریق حاضر اولمادینی حالده عقد اجتماع ایدر سه مذاکراتی حکمسز در . متره پولید جمعیتی کلیسانک قوانین موضوعه مؤسسه سی اقتضاسنجیه ملنک بالجله خصوصات روحانیه سه دقت ایدر .

محلول قلمش بسقپوس منصب لرینہ دیکر لرینی تعیین ایدر؛ ملت مناسٹر لرینک .
 اداره لرینی تفیش ایلر؛ اور تودوقس خرسیتیان لرینک احلال عقائدہ .
 وتبدیل مذہبہ سبب اولایہ لک هر نوع تاثیرات خارجہ دن مصون .
 اولمالرینہ چالشیر؛ واعظ وراہلر تعیین، کتب دینیہ بی ترتیب ایلر .
 مترہ پولید ورہاینک برجرملری وقوعندہ صرف امور دینیہ عائد ایسہ .
 مترہ پولید جمعیتجہ وادارہ امور دنیویہ دائر ایسہ بر مجلس مختلطہ .
 ایجابی اجرا قننور؛ جنایت نوعدن اولورایسہ جمعیت مذکورہ جہ صفت .
 روحانیہ لری نزع ایدلدکن صوکرہ علی الاصول امر محاکمہ لرینہ باقیلیر .
 کرم مترہ پولید جمعیتی وکرم مجلس مختلط بوکی خصوصاًندہ قوانین .
 دولت عثمانیہ توفیقاً حکم ایدرک نتیجہ قراری باب عالیہ دہ تبلیغ ایلر .
 بطریقخانہ مجالسینک محاکمہ جہ صلاحیتی یالکز امور دینیہ ویا بطریقخانہ .
 ایشلرینہ عائد جرائم حقندہ در؛ جرائم عادیہ شمولی اولمادیعدن بوکی .
 احوالہ محاکم دولتی صلاحیتی خلیفہ لرین اولمایہ جنی بدیہدر .

باطریق معیتندہ بردہ مجلس مختلط واردہ . بو مجلس درت نفر .
 مترہ پولید جمعیتی اعضاسیلہ سکنز نفر عوام اعضاسندن مرکبدر . بونک دہ .
 ہر سہ نصفی تبدیل اولونور . عوام اعضا لرینک انتخابی شویلدہ در : تبعہ .
 دولندن وین الملت اعتبار عامہ بی مکتسب وناموس واستقامت اصحابندن .
 اولوق شرطیلہ درسعادت روم محلہ لری طرفندن وکیلر تعیین ایدیلیر؛ .
 بونلر باطریقخانہ طو پالانہ رق اولای نامزدلری تعیین واسم لرینی دفترہ قید .
 ایتدیرلر؛ صوکرہ اکثریت آرا موجنجہ ورأی خفی ایلہ انتخاب ایدرلر .
 باطریق یا کندولکندن ویا خود لدی الدعوہ اشبو مجلسک مذاکراتندہ .
 حاضر بولونا بیلیر . مجلس مختلط کلیسا اموال واملاکنک اداره سہ ،
 مکاتب ، خستہ خانہ ، بیمارخانہ ، ایتامخانہ وسائر مؤسسات خیریہ وکلیسا .

اوقافه متعلق اموره و مناسترلر وارداتنه باقار؛ وصیتنامه‌لره و تراخومه آچمه‌سیله جهازه متعلق دعاوی بی استماع ایدر. مجلس مختلط اعضاسی ده بعدالانتخاب حکومت عثمانیه‌نک نظر تصدیقه عرض اولونور؛ باب‌عالینک باطریقخانه‌یه حواله ایده‌جکی اموردن صرف امور دینه‌نک غیری اولانلر بوجلس قراریه رؤیت اولونور.

هیأت رهبانیه افرادینک ترکه‌لری حقتنده قواعده مخصوصه وارددر. شویله‌که: کرک باطریق و کرک بسقبوس و سائرمدن برینک ارتحالنده بدرندن منتقل اموال موروثه‌نک غیری اموال اوچ قسقه تفریق ایدیلوب بری منسوب بولندینی جماعت ایچین تأسیسات خیریه احداثه و بری باطریقخانه معاشنک تأمین ایچین عمار انشاسنه صرف ایدیلرک یالکز ثانی ورثه‌سنه اعطا قلنور. باطریقخانه‌نک بالجله مصارفی و مأمورین روحانیه معاشاتی جماعجه طرح اولنان و یرکولر حاصلاتیه تسویه اولونور. اورتودوقس کلیساسنک درجات روحانیه‌سی دیاقوسدن بدء ایده‌رک باطریق‌قلکه منتهی اولور. بر دیاقوسک زوجیه‌سی اکر وارسه وفات ایتدکن صوکره آرتق اولنه‌مز. متره پولید و باطریق‌قلرک اساساً هیچ تأهل ایتمه‌مش و نواندن انتخاب اولونمالری مشروطدر.

درسعادته‌کی روم باطریق‌قلکی مقامندن بشقه ممالک عثمانیه‌ده اوچ روم باطریق‌قلکی مقامی‌دها وارددر. هر برینک دوغریدن دوغری‌یه اداره‌لری آلتده بولونان متره پولیدلک‌لر آیری اولوب امور و اداره‌جه استقلاللری پک‌زیاده اولمقله برابرینه جمله‌سی استانبول روم باطریقخانه‌نک اداره روحانیه‌سنه تابع عد اولونور. بومقاملردن بری مصر و توابعی روم باطریق‌قلکی اولوب مرکزی اسکندریه شهریدر. اشبو مقام رؤسای محلی جماعتجه بالانتخاب خدیویت و درسعادت باطریقخانه‌سنجه

تصویب ایدل دکن صوکرہ عرض اولنہرق بافرمان عالی تعیین ایدیلورلر . ایکنجیسی آنطاکیہ پاطریققلکی در . شهر مذکورک دین عیسوینک زمان انتشارندہ کی اہمیتی حسبیہ اورا رئیس روحانیلری پاطریق پایہ سندہ اعتبار ایدلش وانتخابلری بو پاطریقخانہ نک داخل دائرۂ ادارہ سی اولان محللار رؤسای رهبانیلہ معتبران اہالیسندن مرکب جمعیتک قراریلہ درسعات پاطریقخانہ سنک تصدیقہ وموجبجہ ارادہ سنہ شرفصدورینہ منوط بولونمشدر . آنطاکیہ پاطریققلری شامدہ اقامت ایدرلر .

اوچنجیسی دہ قدس شریف پاطریققلکی در . حضرت عیسانک محل تولدی اولان بتلہ آم و حضرت مریمک قبری بوشہردہ اولدیغندن بالخاصہ خرسیتیانلرجہ اہمیت فوق العادہ سی واردر . قمامہ کیسایسندہ بوتون جماعت عیسویہ نک موقعلری ، وظیفہ لری معیندر . ہر جماعت حقوق و امتیازاتی الندن کلدیکی قدر محافظہ چالیشیر . بو کیفیت منافسات ومنافراتہ باعث اولدینی کبی بعضاً تجاویزات خونریزانہ کبی وقوعات مؤسفہ بی انتاج ایدر . مقامات مبارکہ و قتیلہ باب عالی بی اک زیادہ اشغال ایدن مسائل مہمہ سیاسیہ دن بری ایدی . قدس شریفہ بولنان روم پاطریقخانہ نہ سی حقندہ درسعات پاطریقخانہ سنہ مماثل احکامی حاوی بر نظام مخصوص تنظیم ایدلشدر . مذکور پاطریقخانہ نک ایلک امتیازاتی قدس شریفک اثنای فتحندہ حضرت عمر طرفلرندن اعطا بویورلش وصوکرہ بالجلہ ملوک اسلامیہ وسلاطین عثمانیہ طرفلرندن تصدیق وتائید اولو نمشدر . و قتیلہ قدس پاطریققلکی بر نوع مختاریتہ مالک اولوب حضرت عمرک یرلیرلہ ویردیکی عہد نامہ یہ استناداً پاطریققلر ، مترہ پولید ورہابین سائرہ ہب یرلیردندی . بالآخرہ درسعات پاطریقخانہ سنک زیر وصایتندہ ادارہ اولونمایہ باشلادی . شیدی پاطریققلک منحل اولدقدہ

ابتدای امرده سینود مجلسی بر پاتریق وکیلی انتخاب ایدوب با مضبطه متصرفه بیلدیرر ، متصرفده صدارته عرض ایدر . بونلر قدس مناسترنده اجتماع ایدرلر . رأی خفی ایله پاتریقلاک مقامنه لایق کورو لنلرک اسامیسنی ناطق بر جدول ترتیب اولنه رق باب عالییه کونده ویرلیر . پاتریقلاک تعینی دولتیجه تنسیب ایدلمه نلرک اسملری طی اولندقدن صوکره جدولی قدسنه اغاده ایدیلیر . بونک اوزرینه تکرار انتخاب هیأت روحا نیه سی طویلانه رق جدولده اسملری قالانلره رأی خفی ویریرلر . اک زیاده رأی قازانلردن اوچنک اسمی سینود مجلسنه ویریلیر واوراده اکثریت قازانان پاتریق اولور . قدس پاتریق قمامده پاتریقلاک دائره سی داخلنده روم جماعتنه کرک مستقلاً وکرک ملل سائر یه مشترکاً عائد اولان بالجله زیارتگاهلر ایله کلیسا ومناسترلرک وپاتریقلاک کرسیسنه تابع متره پولیدلر وپاپاسلرک رئیسیدر . بوراده مجلس مختلطک عوام اعضاسی یرینه اهالی طرفدن منتخب متأهل پاپاسلر اقامه ایدلمشدر .

بر قاج آیدنبیری قدسده عرب اورتودوقسلریله روم راهبیری آراسنده محدث ایدن اختلافانک اساسی عربلرک شو شکایات ومطالبندن متولددر : عرب اورتودوقسلرینه مخصوص مکتبلر ، خسته خانه لر آچلمایور ، جاهل قالمالری آرزو ایدیلیرور ، کلیسا ایشلرینه هیچ بر صورتله مداخله ایده میورلر ؛ مراتب روحانیه نك عادی پاپاسلقدن ماعداسی روملره منحصر . اونلر قدسده بولنان بالجله اما کنک ، کلیسالر اوقافنک یکانه متصرف مطلق اولوب واردات ایسته دکلری کچی صرف ایدیورلر ؛ کیسیه یه حساب ویرمیورلر . واردات وقفیه روم راهبیری طرفدن ما کل اتحاد ایدیلیرور . آرتق شیمن صوکره کلیسا ومکتبلر تنظیم واصلاح ایدلمه لی ؛ ملته عائد بالعموم معاملاتی رؤیت ایتمک ایچین نظام مخصوصنه توفیقاً نصفی روملردن

ونصف ديكرى اهالى محليه دن مركب وپا طريقك تحت رياستنده بر مختلط مجلس ترتيبى ؛ واردات ومصارفات وقفيه باقى ايجينده بر مجلس مى تشكيلى ؛ يرلرلك سلك رهبانيه ادخاليله طرفين بيننده قاعده مساواتك اجراسى ؛ يرلى راهبرلرده روم راهبرى كې سينود اعضائى احراز ايده بيلك اوزره درجات روحانيه ترفيعلى ؛ اولاد عربدن رهبان مكنتنه طلبه آلتاسى ...

بو مطالبه قارشى پاتريق داميانوس افدينك دفع محاذير مطالعه سيله كوستردىكى اثر تمايل اوزرينه سينود مجلسى كندىسى عزل واسقاطه قرار ويرمشدر . قدسه كيدن هيات بو حكملك خلاف حق وصلاحيت اولديغى سويله مكله شيمدى سينود مجلسى پاتريق افندى حقنده ويردىكى قراردن نكول ايتشدر . عربلك مدعيات ومطالبك هپسى محق اولميه يار ؛ فقط شكاياتك اساسى وقيله بلغارلك فنار بطريقخانه سنه قارشى سرد ايتدكرى اعتراضاته ، قوللاندقلى لسانه بك بكنزيور ؛ مسأله ده براجنې نفوذى ده اوله بيلير . محاصه قوميه نك برمنظره سياست اكتساب ايده بيلك احتمالى ده واردر . بر قسم عربلك برغضب اوله رق نتيجه ده ، تبديل مذهبله قاتوليك اولمالرى ويا بلغارلر كې اينكجنې بر تفرقيه ميدان ويرمه لرى ده محتمل . روم پاتريقى افندى بك ذكى وتجربه يده بررئيس روحانيدرلر . آفاق سربستيدن وزان اولان انفاس حريق ، مسئله نك لدنياى لايق اولدينى درجه ده نظر اهميته آلهرق دعوائى مساعدات متقابله اساسى اوزرينه حسم وفصل ايده جككرى رويتلردن مأمول ومنظردر .

مناسترلر كلنجه ، روم پاتريقخانه سنه مربوط اولان مناسترلر امور اداره داخليه لرنجه بعض مرتبه مستقل اولقله برارينه پاتريقك اداره روحانيه سنه تابعدرلر . ورؤساي رهبانيه لرى پاتريق افندى طرفدن تعيين ايديلير .

آیناروز شبه جزیره سنده بولنان روم مناسترلی ایسه دیکرلرینه نسبتله دهه ممتاز بر خالده درلر .

آیناروزده روم جماعته عائد اوله رق یکر می مناستر موجود اولوب بونلر اداره ملکیه وعدلیه وسائرجه طرف دولتدن منصوب آیناروز قائم مقاملغه و اداره روحانیلرنجه باطریقخانهیه مربوط درلر . آیناروز مناسترلی امور داخلیلرنجه حائز استقلال اولوب عموم مناسترله متعلق امورک رؤیتی بش و بیک مناسترک وکیللرندن مرکب ناظرلر هیاتنه و یکر می مناستر وکیللرندن مرکب لونجه جمعیتنه محول در . مناسترک و مناسترله مربوط کشیش خانلر و زاویه لره متعلق بالجمله خصوصاتک تفتیش و تحقیق ده بولونجه هیاتنه عائد در . ناظرلر مناسترلر ایله باطریقخانه ییتنده واسطه مخبره درلر . مناسترلر ایکی نوعدر : برنجیسنده مناسترک بالجمله اموال و املاکی دروننده ساکن کشیشلرک هیات مجموعه سنه عائد در . دیکرلرنده ایسه حال افراد اوزره تعیش اصولی موجود اولوب زاویه صاحبی اولان هر بر کشیشک مناستر حدودی داخلنده اموال و املاک مخصوصه سی وارد در . بو کشیشلر زاویه لرینی بر مبلغ مقابله آلمش اولدقلرندن وقتلرنده ینه رسم مقطوع ایله زاویه و اراضی مخصوصه سی متوقف کشیشک معیتنده بولونان ملازم راهلردن اک قدملیسنه توجیه اولونور . هر نه نوعدن اولورسه اولسون مناسترک اداره داخلیلری، اموال و املاکلرینک اداره و محافظه سی مناسترک قدملی کشیشلری طرفندن انتخاب و مأموریتلری باطریقخانه دن تصدیق ایدیلن مناستر رئیسلری « غومه نوس » و متولیلر مجلسی واسطه سیله اجرا ایدیلیر . بونلر یالکتر سنوی حسابلرینی لونجه جمعیتنه تصدیق ایدیرمکله مکلفدرلر . مناستره یکر می یاشندن دون اولان ارککلرک و عموماً نسوانک دخولی و یبانیجی آدملرک اون بش کوندن زیاده

اورادہ اقامت لری ممنوعدر . مناستره داخل اولمق ایستہین بر راہب اگر اجنبی ایسہ اولا تابعیت قانونک دردیجی مادہسی موجبہ مساعدہ امتیازہیہ نائلتہ تبدیل تابعیت ایلمدکہ مناستره ملازمتہ قبول اولوناماز . وەر حالہ اوچ سنہ ملازمت ایتمدکہ ویکرمی بش یاشنی بولمادقہ کشیشک رتبہسنی قازاناماز . مناسترلک املاک واینہسی ، اراضیسی روم جماعتک مالی اولوب هیأت اداره لری بونلری اداره ایچین وکیل اولدقلرندن هیچ بر وجہ ایلم فراغ وانتقاللری جائز دکلدر . مناسترلک برندہ برقاج بیک روس رهبانی واردر ؛ بونلر تابعیت عثمانیہ اولمالری لازم کلیرکن الیوم تابعیت اصلیلرینی محافظہ ایدیورلر .

آیناروز شبہ جزیرہ سنک مال مقطوعہ ربط اولونماسی مناسترلرہ ساکن بر چوق رهایینک رهاینتلرینہ حرمتہ سلطان مراد اول زمان سلطنتلرندہ محاذیردن سالم کورولرک ویرلش اولان بر امتیازنامہک الیوم مرعی طوتیلان احکامیہ ایجابنددر . اشبو امتیازنامہ اقتضاسندن اولہرق سلائییک شجاعندہ کسندیرہ قضاسندہ کائن ذکر اولونان مناسترلرہ مربوط وموقوف اولان الی سکر قطعہ چقلدکک اعشاری مقطوعاً حالہ اولوندیجی زمانلرہ ماتمہ وامانہ اداره ایدلدیکی حالہ اعشار مأمورلرینہ رهایین طرفلرندن باشقہجہ ادا وتسلیم اولونوب بوندن ماعداتکالیف ایلم مکلف دکلدرلر . یوکا مقابلہ مالیه سنوی سکسان یدی بیک غروش ویرلمسی قرارکیر اولمشدی . مال مقطوع مذکور ۱۲۷۹ سنہسی غایتہ دکن بو مباخ اوزرینہ تحصیل اولونمش ایسہدہ ۱۲۸۰ سنہسندہ بوویرکوی مقطوع میانندہ باشقہجہ اخدی نظامکیر اولان مسکرات رسمیہ داخل اولدینی پاپاسار طرفندن ادعا وصدقی مدعاک تحققی ایلمسی اوزرینہ ویرکودن اون بش بیک غروشی تنزیل ایدلمکله یتش ایکی بیک غروش قالمشدی .

بوویرکونک بر قسمی محلنده قائم مقام معاشنه صرف ایدیلیر. دیگر قسمی ده
 مناسترلرک دسعادت وکیلی بولونان ذات واسطه سیله مالییه تسلیم اولونور.
 بلغار جماعتی — وقتیه بلغارلرک اداره مذهبییه بر نوع مختاری
 واردی. مثلاً اون سکرنجی عصر واسطه قدر اوخری و پرزینده
 آیری رئیس روحانیلری موجوددی. یاواش یاواش فنار کلیساسنک
 نفوذیه روم رهائینی بلغار پاپاسلرینک یرینه قائم اولدی. وبوصورتله
 بلغارلرده طول مدت سائر اورتودوکسلرکی روم پاتریقخانه سنه تابع قالدیلر.
 بالاخره روسیا دولتی بلغارلری فنار کلیساسندن آییرمق ایچین تشویق
 و تحریکه باشلادی. ذاتاً بلغارلرده برمدت نبری مکتبسن لکدن، کندیلر
 ندن متره پولید تعیین ایدله مسندن دولایی شکایتدن خالی قالمیورلردی.
 ۱۸۶۰ سنه میلادیه سی نیساننده بلغارلردن مرکب برهیأت مبعوثه باب
 عالییه کیده رک آرتق بلغارلرک روم پاتریقی طانیادقلرنی تبلیغ ایتدیلر.
 بر قاچ کون صوکرده بعض بلغارلر روسیا سفارشانه سی اوکنده نمایشلر
 یاپدیلر. بوواقعات اوزینه روم پاتریقی سیریل استعفا ایدره کچکیدلی.
 باب عالی برطرفی التزام ایدمه یه رک مشکلات ایچنده ایدی. پکی روم
 پاتریقنک انتخابنه قلبه، و دین، طرفنوا، نیش، صماقوو بلغار جماعتی
 اشتراک ایتدیلر. دیگر طرفدن آله نیزم و بانسلاویرم تهلهکه سنه قارشی
 بلغارلرک بر قسمی قاتولیکلکه کیره رک فرانسه حمایه سندن مستفید اولمق
 ایسته یورلردی. حتی ۱۶۸۱ سنه سی اوائلنده برهیأت مبعوثه درسعادتده
 ایکی بیک بلغار نامه پاپا وکیلنه کیدوب عرض اطاعت ایتدی. برمدت
 صوکره ادرنده یوزقرق سکر بلغار عالمه سی ده قاتولیک اولدی. بوحر
 کتدن تلاش ایدن روسیا بلغار کلیساسنک انفکاک حقه ده برقرار و یرمه سی
 ایچین باب عالی یی تصبیقه باشلادی. بونلر اوزرینه سلطان عبدالعزیز

خان مرحومک زمان سلطنتلرنده و محمود ندیم پاشا صدارتندہ ۸ ذالحجہ ۱۲۸۶ تاریخلی برات عالی ایله « بلغار اکسارخانی » نامیلہ پاطریقخانہ دن امر اداره جه آیری برکلیسا تشکیل بیورلدی .

بلغار اکسارخانیک اداره روحانیسی داخلندہ کی محللر برات مذکورده مصرح اولوب اشبو محللر خارجنده ہرہانکی محک اورتودوقس اہالیسندن عمومیتی ویا اکثریت ثلثانی بلغار اکسارخانیہ التحاق آرزوسندہ بولندقلری تحقق ایدرسہ اورانکده دائرۂ مذبورہ داخلنہ ادخال ایدیلہ جکی فقط بوکی خصوصاتی وسیلۂ اغتشاش وفساد اتحادایدنلرک قانوناً دوچار مجازات اولہ جقلری دہ بیان اولونمشدر . اکسارخانی امر اداره جه پاطریقخانہ دن کلیاً آیری ایسده پاطریقخانہ ک مرتبۂ روحانیسی دہا بویوک اولدیغندن اکسارخانیک بعدالاتخاب و سربعاً پاطریق طرفندن مأموریتلری تصدیق ایدیلہ جکی ؛ اکسارخانی بالذات ایدہ جکی دعالرہ اصولاً پاطریق نامی دہ ذکر اولنہ جنی ؛ امور مذہبیہ دأر مذاکرات مهمہ وقوعندہ بلغار اکسارخانی سینود مجلس روحانیسی طرفندن روم پاطریقخانہ سنک دہ رأیی استعراج ایدہ جکی و کلیسالرہ استعمال اولونان مقدس یاغلرک [۵] پاطریقخانہ دن آلتہ جنی قرارلشدیرلمشدر . اکسارخانی اولجہ حکومت عثمانیہ نک رأیی آلتدقن صوکرہ سینود مجلس روحانیسی طرفندن بالانتخاب طرف دولتدن برات عالی ایله تعیین اولونور و مذکور مجلسہ ریاست ایدرہ اداره روحانیہ سندہ بولنان پستقپوسلرک توجیہاتی حکومتہ بالاشعار مأموریتلرینک براتلرینی اخذ ایدرہ . بلغار اکسارخانی داخلندہ قالان مناسترلرک صورت اداره لری طرز قدیمی اوزرہ بقا

[۵] خرسنجان اطفالنہ وافتیزی متعاقب آرقہ لرینہ مقدس بریاغ سورولور . یویاغ بعض کلیسالرہ مراسم مخصوصہ ایله اعمال ایدیلہ رک دیگر کلیسالرہ کوندہ ریلیر .

ایدلیدی کی اکثریتله فلهده بولونان اکسارخک استانبولده حسب الایجاب بولوناجنی زمانلر ایچینده اقامته فنارده کائن بلغار مناستری تخصیص ایدلمشدر . بلغار اکسارخلنی دائره روحانیه سنده اولان محللردن روم مأمورین روحانیه سنک ویا پاتریقخانه اداره سنده اولان یرلردن بلغار رهباننک مرور واقامتلی جائ ایهده اولیه یرلرده بونلرک مجالس روحانیه جمعه قالیقشمالری ممنوع اولدینی کی محلی بسقپوسندن مساعدت مخصوصه اولمادجه اوکی یرلر کلیسارلنده اجرای رسم آیین ایتمه لری ده تجویز اولونما مشدر . ایشته بو شرائطله بلغار اکسارخلنی تشکیل واکسارخ بلغار کلیساسنک ریاسته تعیین ایدلمش و وظیفه مأموریتی ایفاده حکومات محلیه طرفندن لدالایجاب معاونت ومظاهرت کوره جکی ده برات عالی مذکورده بیان ایدلمشدر .

روم پاتریقخانه سی فرمانی متعاقب اکسارخلقه تابع اولان بلغارلرک اعتزاللری حکم واعلان ایله مشدر . دیگر طرفندن ده بر محله مذهب واحده تابع اهالی ایچین ایکی رئیس روحانینک وجودی قواعد مذهبییه مغایر اولدیقندن بحث ایدرهک بلغار بسقپوسلری تعییننه مخالفت ایتمشدر . بناءً علیه بالاده محرر شرائطک بریسی اجرا ایدیلهمه دی . بلغار اکسارخلقنک تشکیلندن صوکره حدود روحانیه سنک صورت قطعیه ده تعیینی خصوصنده روم پاتریقخانه سیله ائتلاف تام حاصل اوله مادینی کی روس محاربه سندن مقدم ومؤخر بولونان وقایع متأسفهدن دولایی اکسارخلقنک صورت اداره داخلیه سی وحدود و حقوق وظائفی مبین اوله رق تنظیمی ایجاب ایدن نظام مخصوصده هنوز یاییلما مشدر . هله بلغارستانک اعلان استقلالندن صوکره مشکوکیه وضعیتی بوس بوتون کسب وخامت ایتدی . اکسارخلقنک برماعیت سیاسی و اجتماعی سی

وارد. طشردە مسائل دينىەدن ماعدا مکتبلره وبلغارلره عائد مسائل اجتماعيه ايله ده اشتغال ايدر. دولت عثمانیه نك اداره مذهبيه سنك اقاينندن برى ممالك اجنبیه بولونان رئيس روحانيلره مناسبات رسیده بولونماقدیر. بلغارستان بزه شیمدی تماماً اجنبی بردولتدر؛ مربوطیتی یوقدر. آرتق ما کدونیا لیلره بلغارلرک ریاست روحانیه سی بریده تجمع ایده من. اکسار خلق یا بلغارستانله هر درلو مناسباتدن متجرد اولمالی ویاخود ممالك عثمانیه ده کی بلغارلرایچین دیگر بر مستقی رئیس روحانی تعیین ایتک ایجاب ایدر. هر حالده بلغار تبه سنك تشکیلات روحانیه لرینه دائر بر نظامنامه یابلیق قطعاً لازمدر.

بلغار اکسار خلقنك ابتدای تشکیکنده داخل دائره روحانیه سی اولق اوزره تعیین ایدیلن محللر بلغارستان ابله شرقی روم ایللی داخکنده قالمشدی. مؤخرأ اکسار خلق خارجنده بولونان محللرده ساکن بلغار اها لیسندن روم باطریقخانه سیله فک رابطه ایتک ایسته مینلرک کندی رئیس روحانیلری واسطه سیله ایقای واجبات دینه ایللرینه ده مساعده ایدلدی. بومساعده اوزرینه تدریجاً نفوذ روحانی توسعنده دوام ایتدی. ۱۸۸۲ ده بلغار مکتبلرینک روم باطریقخانه سی بسقپوسلرینک دائره حاکمیلرندن چیقما سنه موافقت ایدلدی. بونک اوزرینه ما کدونیا نك هر نقطه سنده مکتبلر کشاد وبلغار قومنك توحید عرفانه باشلاندى. ۱۸۸۳ ده باب عالی بلغار اکسار خلقنك مرکز روحانیسی درسعادت اولماسی فکرینی قبول ایتدی. ۱۸۹۱ ده اسکوب، اوخری؛ ۹۴ ده کوبریلی، نوره قوب؛ ۹۷ ده مناستر؛ دبره، اوسترومجه متره پولیدلکبری تأسیس ایدلدی.

اکسار خلقنك تشکلی بلغار آمال سیاسیه سنه شبهه سر خدمت ایتدی.

واکسارخانی موجودیت اجتماعی و سیاسیه‌لری ایچین بر ته‌لکه عد ایدن روملرله بلغارلر ییننده مخاصمات قومیه و اختلافات مذهبییه اولانجه شدتیه حکمفرما اولمایه باشلادی. بر مدت صوکره صحنییه اولاحلر، صربلیلرده داخل اولدی. عینی قزغانک ایچنده قاینیان بو اجزای متخالفه عناصر بیک درلو مسائل و وسائل احداثیه ادامه غلیانه چالیشیورلردی. بوجاعتک هپسینده بر ته‌لک منفعت محسوسدی؛ هپسی «مقاسمه میرانه!» قدر چته‌لریله، معلملریله، کتابلریله دائرة نفوذلرینی توسیعه اوغراشیور-لردی. قومیتلردن قورقان کویلیلر چته‌لری حکومتیه خبرویرمک دکل اولره اللرندن کلدیکی قدر معاونت اییدیورلردی. آرتق روم ایلیده جان وماله تعرض؛ حریت مذهبییه تجاوز؛ معابد و مکاتبه بغیر حق وضع ید ایتک امور عادیهدن اولدی. اورپانک نظردور اندیشی بووقایی بر انقسام ملحوظک دلائل اولینی کبی کورهرک تدابیر لازمه اتخاذ ایتک اوزره ایکن حریت عثمانیه عالمک آوازه اشتیاق واحترامیه استقبال ایلدی. بوتون روم ایلی یی چینلاتان آوازه‌سرور حریت ایچنده بلغارلر، روملر، اولاحلر، آرناوودلر.. هپسی آمال خسیسه وخطرات البیّه ماضیه‌یی بر طرفه آتهرق مصاحفه اخوته شتاب ایتدیلر...

بر مدتدنبیری خطیئات گذشته‌یه تکرار عودت ایدیله‌جکته دائر غزته‌لرده موجب اندیشه‌وقوعاته تصادف ایلمک باشلاندی. عناصر مختلفه ییننده اسکی ییوست افکار، حرارت اعراض کورولیور! بومقاته متده دهانه‌قدر دوام ایدجک؟ «اقوام مختلفه رشته اخوتله دکل زنجیر تحکمه ضبط ایدیلیر.» نظریه‌سی بالفل اثبات ایدلمکی آرزو ایدیلیر؟ واقعا هر قومک سلسله غنغات تاریخیه‌سنی اونوتماسی پک مشکلدیر؛ و انسانلری اداره ایدن عقل و ذکادن زیاده منطق حسیات اولدیغی‌ده

اونو تماملیدر . فقط محبت حقیقہ وطنیہ انجق بو حسیات خصوصیہ دن
تجربہ افکار ایدہ بیلکله اثبات ایدیلیر . تورکیہ مخلوطه عناصری انظار ارباب سیاسته
بر نشانہ استفهام شکلنده دیکلین بر هیولای اندیشه در . بونی دائماً خاطر مزدن
چیقار ماملی نز . بناءً علیه اگر بومعزز وطنک جداً مدافع منافعی ایسه ک
علوی بر فراغت نفس ایله رقابت و اضداد منافعی ، اغراض و محاسداتی
بوغمایه مجبورز . وحدت سیاسیة عثمانیه دن قطع امید ایدلدیکی کونی شبهه
بوتون عثمانلی ایمپراطورنی ایچین بر یوم یأس و ماتم اوله جق در .

ارمنی جماعتی — روم جماعتی کی ارمنی جماعتک ایلك امتیازاتی ده
سلطان محمد خان طرفدن احسان بویورلشدر . دولت عثمانیه ک روسیاده
بولونان وارمنی مذهبک اک بویوک رئیس روحانیسی اولان اچیزازین
قوغيگوسی ایله مناسبات رسمیسی اولمادیقتن جماعت اموری اداره
ایچین در سادنده بر پاتریقخانه تشکیل ایدلشدر .

ارمنی پاتریقک ذاتاً بسقپوس صنفدن ودولتک امنیته شایان ذواتدن
ولا اقل پدرندن بری تبعه دولت عثمانیه دن اولماسی ، اوتوز بش یاشنی
تکمیل ایتش بولونماسی لازمدر . پاتریقک مقامی منحل اولدقده
پاتریقخانه ده کی روحانی جسمانی مجلسلری بالاجتماع بر ذاتی قائماملغه
انتخاب ایدره ک باب عالی به عرض ایدرلر . پاتریقک انتخابی جماعت
مجلس عمومیسنه عائددر . بونک ایچین قائمام پاتریق اوله بیله جک بسقپو-
سارک اسامیسنی حاوی بر جدول تنظیم ایدوب مجلس روحانی به اعطا
ایلر ؛ بو مجلس ده مجلس عمومی روحانی بی جمع ایدره ک اعضادن هر بری
جهت روحانیه شایان قبول کوردیکی ذواتک اسامیسنی بالتحریر اک زیاده
رای قازانمش اولانلر صراسیله بر جدول قید ایدیلیر وقائممام واسطه سیله
مجلس جسمانی به کونده ریلیر . بو مجلس ده نامزدلرک امور جسمانیه جه

درجه قابلیت رینی نظر دقته آلاق بش عددینی اکثریت ایله انتخاب ایدره،
 بوندن صوکره مجلس عمومی طویلانه رق مجلس مذکورده اکثریت
 مطلقه آرا ایله بوبش ذاندن ویاخود هر حالده مجلس روحانی نامزدلری
 جدوه لنده اسمی محرر اولانلردن بری پاتریق انتخاب اولونور. بوانتخاب
 دولجه شایان قبول کورولدیکی حالده اراده سنیه ایله پاتریقک مأموریتی
 اجرا ایدیایر. پاتریق باش کلید سایه عزیمتله مجلس عمومی حاضر بولوندی
 حالده «دولت وملت ایفای صداقت وملت نظامنامه سنک تمامی اجرا سنه
 صرف انظار دقت الملکی حضور الهیده و مجلس ملت مواجهه سننده
 علناً تعهد ایدره.» دیه رسم قسم علنی بی اجرا ایندیکی دقیقه ده قائممقا.
 مک مأموریتی ختام بولور.

پاتریقک اتهامی صلاحیتی مجلس روحانی و جسمانی ایله مجلس
 عمومی به عائددر. بومجلسلردن هر هانکیسی پاتریقک اتهام ایدره باب عالیدن
 بعدالاستیذان پاتریقک مجلس عمومی بی عقد ایتهمنی استعدا ایدر.
 پاتریق مخالفت ایله دیکی تقدیرده در سعادته بولونان پسقبوسلردن اک
 معتبرینک تحت ریاستنده اوله رق باب عاینک امریله مجلس عمومی
 طویلانوب اتهام ایدنلر داخل اولماق اوزره اعضای مجلسدن بشی عوام،
 بشی رهبان اوله رق بر تفتیش انجمنی تشکیل ایله تحقیق کیفیت اولونور.
 انجمن تحقیقاتی مجلس عمومی به بیلدیروب مجلسک قراری پاتریق
 علیمنه ایسه پاتریق به بالتبلیغ استعفا ایله سمی طلب اولونور. استعفا ایتمزسه
 باب عالی به لدی العرض عزل اولونور.

پاتریق جماعت صندیغندن موظف اولوب پاتریقخانهک مصارف
 داخلیه سنی کندوسی تعیین ایدر. نظامنامه اساسینک احکامنه رعایتله
 مجالس عأده سنک مقرراتی آلامق سزین خود بخود تمشیت اموره

قادر دکلدر .

ارمنی جماعتک رئیس روحانیسی کورجستانده کائن اچیا زین مناسترندہ
مقیم قاتوغیکوس اولوب مذکور مناستر ارمنی مذہبک مؤسس کرقورک
مقامی اولقلہ دیناً جملہ یہ تفوق ایدرسدہ دولت عثمانیہ جماعتک امور
روحانیہ سنی درسعادتہ تشکیل اولونان پاتریقخانہ یہ حوالہ ایلمشدر .
مع مافیہ من القدیم سائر مرخصہ لقلرہ تفوق ایلمش بعض مقاملرہ
بولونان رؤسای روحانیہ دہ حالا قاتوغیکوس وپاتریق عنواتی حائرلرہ
بونلردن بری کیلکیا قاتوغیکوسی اولوب مرکز ماموریتی مرعش وسیس
شہرلریدر . محلی جماعتنجہ بالانتخاب بارده سنہ تعین ایدیلیر . اہل
صلیب محاربائی زماندنبری موجود اولان بوقاتوغیکوسلغک درسعات
پاتریقخانہ سیلہ مناسباتی لایقہ تعین ائلہ مشسہ دہ ہر حالہ پاتریقخانہ یہ
مربوطیتی وارد . مع مافیہ کیلکیا قاتوغیکوسی دہ حکومت عثمانیہ ایلمدوغربدن
دوغری یہ مخبرہ ایدر . وان کولندہ اختار مناسترینک ریاستندہ بولونانلرہ اختار
قاتوغیکوسی نامیلہ اکابر رؤسای روحانیہ دن عد اولونور . مناستر رهبانی
میانندن بالانتخاب بارادہ سنہ تعین بویوریلورلرسدہ دائرہ اداره لری مذکور
مناسترلرہ منحصر اولوب کیلکیا قاتوغیکوسی کی معیارندہ سائر روحانی
ادارہ لر یوقدر .

قدس ارمنی پاتریق ایسہ اورا وتوابنک ، مار یعقوب مناستری
وزیارتکا ہلرک رئیس روحانیسیدر . درسعات پاتریق حقندہ کی شرائط
نظامیہ بی حائر اولماسی اقتضا ایدوب قید حیات ایلمہ نصب اولونور . قدس پاتریققلکی
منحل اولدقدہ مار یعقوب مناسترینک رهبان جماعتی کندی ایچلرندن
برقائم مقام نصب ایدوب درسعات پاتریقخانہ مجلسلری طرفدن قائم مقامک
ماموریتی تصدیق ایدیلیر . جماعت مذکورہ پاتریققلکہ مناسب کوردکلری

ذواتدن لا اقل یدی ذاتک استخی در سعادته ارسال ایدوب روحانی وجسمانی
مجلسلری ده بو ذاتلردن اک زیاده اهل کوردکلی اوج عیدینی انتخاب
ایله دکن صوکره جماعت مجلس عمومیی طوبلانیر . مجلس کرک روحانی
وجسمانی مجلسلرک و کرک مار یعقوب مناستری جماعت رهبانیه سنک
آراسنه مطلع اولقله رأی خفی و اکثریت آرا ایله پاتریق انتخاب ایدر .
قدس پاتریقنک مار یعقوب مناستری جماعت رهبانیه سندن اولماسی و اوندن
انفکاک ایله مه مش بولونماسی ایجاب ایتدیکندن جماعت مذکوره نك اسملرینی
بیله یردیکی ذواتک خارجنده کیسه ایچین رأی و یریه من .

امور دینییه نك اداره سی ایچین هر محلاک رهبانندن مرکب برر مجلس
روحانی اولدینی کبی پاتریقخانه نك ده بر مجلس روحانیسی واردر . در سعادته
بولونان پسقوسلر ، کلیسا واعظ و باش یاپاسلری و ایکچیلری و در سعادته
قرب سجاقلرده مقیم مرخصه لرك اجتماعیه مجلس عمومی روحانی انعقاد
ایدر . اشوب مجلس روحانی اعضاسنک اوج مثلنه مساوی اوله رق رهبانندن
نامزدلر تعیین ایلر . بونامزدلردن اون درت نفری مجلس عمومی طرفندن
بالا انتخاب مأموریتلری اراده سنیه ایله تصدیق ایدلر دکن صوکره مجلس روحانی
تشکیل ایدر . مجلس روحانی ایله مجلس عمومی روحانی نك حل ایده مدکلی
امور دینییه ایچین بامضبطه بویوک قاتوغیکوسه مراجعت اولونور .

مجلس جسمانی عوامدن اوله رق مصالح ملیه و قوانین دولت عثمانیه
واقف یکریمی نفردن عبارتدر . اعضاسی مجلس روحانی اعضاسی کبی
ایکی سنه مدت ایچین ملت مجلس عمومیی اکثریت مطلقه سیله انتخاب
واراده سنیه ایله نصب اولونورلر . امور دینییه نك غیری پاتریقخانه
عائد امورک جمله سی مجلس جسمانییه عائددر . آتیده کوروله جک قومیسونلر
اعضاسی ده مجلس مذکور طرفندن انتخاب ایدیلیر .

مجلس عمومی بکر میسی درسعادتہ بولونان اہل کلیسادن، قرق طشرہ اہالیسی وکیلرندن، سکسانی درسعات ارمنی جماعتی وکیلرندن اولوق اوزہ یوز قرق اعضادن مرکبدر . ہر ایک سنہدہ بر نیسان نہایتندہ اجتماع ایدرک روحانی و جسمانی مجلسلر اعضاسنی انتخاب، حساباتی تدقیق، اعانہ ملیہنک صورت ادارہسنی تعیین ایلر . مجلس مذکور بوندن باشقہ بویوک قاتوغیکورسک انتخابنہ اشتراک ایلمہک ، درسعات وقس شریف پاطریقارینی انتخاب ایتک ، نظامنامہ اساسینک بعض موادینک تعدیلنہ قرار ویرمک ویاخود مجلسلر و مجالس ایلہ پاطریق یتندہ محدث ایدن اختلافی فصل ایلک اوزرہدہ اجتماع ایدر .

مجلس عمومینک اعضای روحانیہسی اوتوز یاشنی تکمیل ایتش ، لااقل بش سنہ مقدم راہبک رتبہسنی احراز ایلش رہباندن بولتوق ایجاب ایلر . اون سنہ مدتہ تعیین اولونوب ہر ایک سنہدہ خمسہ تبدیل ایدیلیر . اعضای مذکورہنک انتخابی درسعادتہ بولونان اہل کلیسادن مرکب بر جمعیت منتخبہنک اکثریت مطلقہ آراسی ایلہدر . عوام اعضاسنی انتخابہ صلاحیتی اولوق ایچین سنوی اعانہ ملیہ اولہرق لااقل یتش بش غروش ویرمک ویادولت مأموریتلرندہ بولتوق ، اطبا کروہندن ، مؤلفین و معیندن و ہر حالہ تبعمہ دولتدن ویکرمی بش یاشنی اکمال ایلمہش اولوق لازمدر . محکومین و حقوق مدنیہدن محروم اولانلر ، امور ملیہجہ حسلہکارلنی ثابت بولسانلر حق انتخابہ نائل اولامازلر . منتخبلرک کافہسی اعضا انتخاب اولونابیلیر . یالکز درسعات کلیسا جماعتلری طرفندن انتخاب ایدیلہجک سکسان نفرک لااقل یدیسی ارباب رتبہدن اولوق لازمدر . عوامدن اولان اعضادہ اون سنہ مدتہ منصوب اولوب ہر ایک سنہدہ خمسہ تبدیل ایدیلیر . کرک درسعات محلاتندن وکرک مرخصہ لقلردن ہر برندہ انتخاب

ایدیایه جك اعضائك مقداری اولجه پاطر یقخانه جه تعیین ایدیاپر .

ارمنی جماعتك اداره امور و ریاست روحانیه سی طشره لرده
مرخصه لره مودوعدر . هر مرخصه اداره روحانیه سی داخننده کی مجالس
محلیه نك ریاستی حائر در . مرخصه لاق منحل اولدوقده او مرخصه لقاك
مجلس عمومی سی اجتماع ایدره ك بر مرخصه انتخاب ایدرلر بو انتخاب
باطر یقخانه مجلس مختلطی طرفندن تصدیق اولدوقدن صوكره پاطر یق
طرفندن باب عالی به عرض ایدیلوب اراده سینه سی استیصال اولونور .
هر محله جماعت مصالح ملیه سی رؤیت ، کلیسا و مكاتبی اداره ایللك و
فقرا به باقی ، جماعتی محدث ایدره جك منازعاتی فصل ایللك اوزره
یشدن اون ایکی به قدر اعضادن مركب و درت سنه مدته محلی جماعتی
منتخب بر کلیسا جمعیتی اولوب بونلر پاطر یقخانه مجالسی قومیسسیونلریله
دو غریبه مخبره ایدرلر . پاطر یقخانه مصارف عمومی سی كرك در سعادت
و كرك طشره لرده نفوس ذكور اوزرینه طرح اولنان اعانه عمومی ملیه ایلله
تسویه اولوندی کی هر کلیسا جماعتك مصارف خصوصیه سی اعانه صورتیله
طوبالانماسی عادات قدیمه دندر .

باطر یقخانه قلمك كافة معاملاتندن مسؤل بر مدیری واردر . مدیر
مجلس جسمانیده انتخاب و پاطر یق طرفندن تعیین اولونور . مجلس
عمومینك کتابتنی اجرا ایدر . هر سنه در سعادت و طشره لرده تولد ، تأهل ،
وفیاته متعلق نفوس و قوعائك بر قطعه دفترینی جلب ایلله پاطر یقخانه قلمی
دفتر عمومی سنه قیده مجبور در .

تأسیسات قومیسسیونی — عوامدن و ارباب و قوفندن اولوب مجلس
جسمانیده اکثریت آرایله انتخاب اولونمق اوزره یدی اعضادن مركب در .
قومیسسیون مذكورك وظیفه مأموریتی در سعادتده واقع كافة تأسیسات مالیه

وبونلرك عقارقاتى اداره سنه عموماً نظارت ايتمك وتأسيسات مذكوره نك تنظيم وترتيبته دقت. واقدام ايله مك خصوصلرندن عبارتدر . قوميسيون محاسبه وصيت خسته خانه مديرلر ايله كليسا جمعيتلرينك اداره سى حقيقيه اجراى نظارت ايتمك وبونلرك هر برندن اوقات معينه ده حساب ايستيه رك مجلس جسمانيه به تبليغ ايتمكله ده مكلفدر .

مناسترلر قوميسيونى — مناسترلر ملتك اموال مخصوصه سندندر . هر بر مناسترك اداره سى او مناستر جماعته عائد اولوب باجلله مناسترلره عموماً نظارت ايتمك حقي مناسترلر قوميسيونى معرفتيله اجرا اولونمق اوزره باطريقخانه مجلسلرينه راجعدر . مناستر رئيسى مناستر جماعتي طرفندن انتخاب وباطريقخانه مجلسلرينك برلشعه سى ايله تشكلى ايدن مجلس مختلطك موافقتى ايله باطريق طرفندن تصديق اولونور . باجلله ملتك ترويج منافع معنويه سنه چاليشمه مجبور اوله جقلرندن هر برى درجه قدرته كوره پاپاس مكتبي، كتيخانه، مطبعه، خسته خانه كي موجب منفعت تأسيساتي شامل اوله حق در . مناسترلر قوميسيونى مجلس جسمانيه اكثريت آرا ايله انتخاب اولونمق اوزره يدي نفر دن مركبدر . قوميسيونك وظيفه سى هر بر مناستر نظاماتنك اجراى احكامنه دقت ايتمك و واردات و حاصلاتى تحقيق ايله مصارف واقعه سنى رؤيت وتنظيم ايتمك خصوصندن عبارتدر . اعضاى مجلس مختلط طرفندن انتخاب ايديلن « محاكمه قوميسيونى » ايسه فاملياجه ظهوره كلن منازعاتى تسويه وباب عاليدن باطريقخانه به حواله ايديلن دعوالى تدقيق ايدر . ملت خسته خانه سنك عقارات و واردات مخصوصه سنه نظارت ايتمك ايچين ده بر « خسته خانه قوميسيونى » موجوددر . « وصيت » مديرلرى اوچى اهل كليسادن دردى عوامدن اولمق اوزره يدي ذاندن مركبدر . بونلرك جمله سى مجلس مختلطه انتخاب اولونور .

وظیفه‌سی ملتجه واقع اولان وصیتلری اداره واحکام مندرجه‌لرینک صورت مشروعه‌ده وموصینک ارزوسی وجه‌ایله اجرایه قونولماسنه دقت ایتک خصوصلرندن عبارتدر . « محاسبه » اداره‌سی ایسه ملت صندیقی اداره ومحاسباتی رؤیت ایدر .

ارمنی قانونیک جماعتی . — بعض ارمنیلر یورطی کونلری وسائر برقم امور روحانیجه صفت ملیه‌لرینی محافظه ایله مک شرطیه پاپالغک اداره روحانیه‌سنه کیرمشلردی . ایشته بوصورتله قانونیکلکی قبول ایدن ارمنیلره قارشو وقتيله پاتریقخانه سهام تعریض ومواخذنی توجیه ایتمکله جالب تعیب برطاقم وقایع اولدی . بومذهب منازعه‌سنه فرانسه وروسیه سفیرلری‌ده قاریشدی حتی بونک اوزرینه سلطان محمود خان تاینک شویله برخط همایونلری واردر :

« رعایای دولت علیه‌مزدن قنی مذهبه اولورسه اولسون عرضيله مقید اولان حمایه اولنوب رسم رعیتیه منافی حرکتیه جسارت ایدنلر قنی مذهبه اولسه تأدیپ اولونور ، قالدی‌که دولت علیه‌مزك رعیتیه قبول ایله ممالک‌مزده ساکن اولانلرک تلطیف وتادیبلری لازم کلدکده اخر دولتك مداخله‌سی ایجاب ایتیه‌جکنی جمیع دول اعتراف ایتک کرکدر . »

وندیکده ، پارسده برر مکتب اداره ایدن مهیتاریستلر ارمنی قانونیک جماعتنک امتیازات مدنیه ومذهبیه‌لرینک مدافع منافی ایدی . فقط روما پروپاگانداسی تحتده تربیه ایدیان بعض ارمنی قانونیک پاپاسلری ایسه تماماً عکسی فکرده ایدیلر . اونلر شرق کلیسای عادات قدیمه‌سنک بی‌اساس اولدیقنی سویلرک دوغریدن دوغری‌یه پاپاسلغک اداره مذهبیه‌سی قبول ایتدیرمکه چالیشیورلردی . ایکی فرقه بیننده کی مواخذات یومیه مضاربه ایله نتیجه‌لندی . کلیسالر برر صحنه زالت حالنی آلدی ... ایشته

یاقین وقتہ قدر ارمنی قاتولیک جماعتی آراسنده موجود بو اختلافدن
 دولانی ارمنی قاتولیک جماعتی پاتریقخانہ سی ایچین بر نظام مخصوص
 یاییلاماشدر . فقط سابق پاتریق حاسون اقدی یه ویریلن فرمان عالیده
 جماعتک حائر اولدینی مساعدات تعداد ایدیلور . شویله که : پاتریقک
 اصولاً جماعتجه انتخاب ایدیلرک بااراده سنیہ نصب اولونماسی ؛ ارمنی
 قاتولیک مرخصه ومطرانلرینک پاتریقک عرض واستیذان اوزرینه
 برات عالیشان ایله تعینلری ؛ سائر رهبان ومأمورین روحانیہک پاتریق
 طرفندن نصب ایدلمه سی ؛ پاتریقخانہک مصارفی ایچین اعانه جمعده ، اموال
 جماعتی ادارهده و عموماً مذہبہ متعلق خصوصات واجرا آتده سربستی
 نامی حائر اولماسی ؛ پاتریقخانہ یه متعلق اشیانک رسوماتدن معافیتی ؛ قاتولیک
 پاپاسلرندن بری برجنایتله اتهام اولوندقده و طرف دولتن بالتوقیف سہمتی
 ثابت اولدقده پاتریق طرفندن صفت روحانیہ سی نزع ایدلرکدن سوکره
 دولتجه مجازات لازمه سی اجرا قیلنماسی کی برچوق مساعدات واحکام
 فرمان مذکورک جملہ مندرجاتنددر .

موسوی جماعتی — ممالک اسلامیہده بولونان موسویلر من القدیم آیین
 مذہبیلرینی سربستجه اجرایہ مظهر اولمشلردر . اسپانیادن اخراج ایدیلن
 موسویلرک قسم اعظمی بزه التجا ایتشلردر . موسویلر اسکی عبرانیلرک
 احقادیدر . عبرانیلر ایسه ام قدیمہک اک مشهورلرندن و ام سامیہک
 باشلیجه لرنددر . بعدالمیلاد ۱۳۵ تاریخده آدریان قدسی بویوک بر مقاومتی
 متعاقب ضبط ایدنجہ اہالیسنک قسم اعظمی قلیچدن کچرمش وبقبہ السیوف
 اوله رق قالانلریده قدسدن طرد ایتشدر . اوزماندنبری موسویلر بردها
 هیات مجموعہ حالندہ یاشامقہ مقتدر اولہ میہرق دنیانک ہر طرفہ

داغملشاردر. موسویله توراتی عبرانی لساننده تلاوت ایدرلر .

ممالك عثمانیهده بولونان جماعات موسویه نك اداره اموری ایچین تشکیل اولونان درساعات خاخالخانه سی بر خا خام باشی نك تحت ریاستنده دره روحانی و جسمانی مجلسلر و مجلس عمومی واسطه سیله اداره ایدیلیر . خا خام باشینك وفاتی ویا استعفا سی وقوغنده یکیسنك نصبنه دکن مجلس روحانی و جسمانی نك اجتماعیه مناسب بر ذات قائم مقامغه تعیین و حکومت عثمانیه لیدی العرض اراده سنییه سی استحصا ل ایدیلور . خا خام باشینك صورت انتخابی ایسه بروجه آتیدر :

بوماموریتله ک زیاده استحقاقلری مشهور و واجبات ذمتری نی ایفایه مقدر بولونان خا خاملردن بش ذات مجلس جسمانی معرفتیه تقریق ایله تنظیم اولونه جق مضبطه قائم مقامه ویریلیر ؛ قائم مقام طرفدن تصدیق ایدلرکن صو کرا مجلس عمومی روحانیده مطالعه ایدیلیر . بولونلر ایچنده ماموریت مذکوریه انتخابده مذهبه محذوری اولان وارسه تحریراً بیان اولونور . بونك اوزرینه بوکیلرک اخراجیه یرلینه مجلس جسمانیدن باشقه لری انتخاب ایدیلیر . مجلس عمومی روحانی اشبو انتخاب اولونان خا خاملرک جمله سی قبول ایله دیکی تقدیرده مضبطه یی تصدیق و تختم ایله قائم مقامه اعاده ایدر . صوکره مجلس عمومی طوبلانوب مضبطه ده محرر ذواتک اسامیسی مین بر قطعه پوصله سی تنظیم اولونه رق مجلس اوطه سنك دیوارینه آصیلیر . اعضای مجلس هربری مذکور پوصله ده محرر بش ذاتدن ترجع ایتدیکی ذاتک استخی خفياً رأی کاغذینه یازارق صندوقچه ائیه آتار . خنامنده روحانی و جسمانی مجلسلرینك باش کاتبلری صورت علیه ده مذکور صندیقی کشاد ورأی کاغذلری تعداد ایدرلر . هر کینک استمه اکثریت مطلقه آرا اصابت ایدرسه اوزات خا خام باشیدر .

اگر اکثریت مطلقہ حاصل اولاماز ایسہ اسمہ اک زیادہ رأی اصابت
ایدنلردن ایکی کیشی تفریق اولونہرق یالکز بونلر ایچین اکثریت مطلقہ
آرامق اوزرہ تکرار عموم اعضانک آرای خفیہ سنہ مراجعت ایدیلیر .
بوایکی کیشی یہ مساوات اوزرہ رأی اصابت ایدرسہ ینہ اول مجلسسدہ
علناً قرعہ کشیدہ سیلہ بونلردن بری ترجیح اولونور . معلق پوصلہ دہ اسمی
محرر اولانلردن باشقہ سنہ رأی ویریلہ من . انتخاب مادہ سنک خنامندہ
برقطہ محضر قلہ آلتہرق حضار مجلس طرفندن تحیم وقائم مقام واسطہ سیلہ
باب عالی یہ تقدیم اولونور ارادہ سنیہ توافقی ایلہ دیکی خالدہ خاخم مجلس
روحانی وجسمانینک حضورندہ دولت عثمانیہ وجماعت موسویہ یہ ایقای
صداقت ونظامنامہ نک تمامی اجراسنہ دقت ایتکی علناً تعہد وقسم ایدر .
خاخم باشی اولہ حق ذات باب عالیسن وقوع بولہ جق دعوت اوزرینہ
مثول شرفہ نائلیتلہ مأموریت رسمیہ سی اجرا ایدیلیر .

خاخم باشی خود بخود ادارہ یہ مآذون اولمایوب خاخمخانہ مجالسنک
قرارینہ گورہ حرکتہ مجبوردر . خطاسی وقوعندہ کرک مجلس جسمانی
وکرک مجلس روحانی طرفندن اتہام اولونا بیلیر . بوخالدہ اتہام ایدن
ہیات باب عالی یہ مراجعت ایدوب ورود ایدہ جک امر اوزرینہ روحانی
وجسمانی مجلساری برلکدہ اجتماع ایدہ رک کیفیتی تحقیق ایدرلر . خاخم
باشینک تہمتی اولدوغنہ قرار ویریلیرسہ کندیس استعقایہ اجبار ایندیلوب
استعفا سی ویرمدیکی صورتدہ حکومت عثمانیہ غرض ایلہ عزل ایتدیریلیر .
حرم یعنی آفروز وامشلی مجازات روحانیہ اجراسنہ یالکز خاخم باشی
وروحانی مجلس رئیس ایلہ بونک معاونلری مآذوندر .

خاخمخانہ مجلس عمومی یکر میسی خاخملردن والتشی عوامدن
اولہرق سکسان اعضائی حاوی اولوب درسعادتدہ بولونان ملت موسویہ

تجارتند نسبت مقررہ سی اوزرہ انتخاب ایدیلیر . مجلس عمومی یکر می
 خاخم میانندن یدینی مجلس روحانی ہیآئنه ، عوامدن دوقوزنی مجلس
 جسمانی ہیآئنه تعین ایدر . بالجمله امور دینہنک مرجعی مجلس روحانی
 اولوب مجلس مذکور بر رئیس وایکی رئیس معاونی ایله درت اعضادن
 مرکبدر . بونلر جبرملری تین ایله مدجکجه عزل ایندیلرلر . مجلس جسمانی
 ہیآئی ایسه بالجمله امور جسمانیہنک مرجعی اولوب اعضاسی ہر ایک سنده
 تبدیل ایدیلیر . مجلس عمومینک یکر می نفر اعضای روحانیہ سندن
 درت نفری اعضای معاونہ صفتیلہ تعین ایدلیکی کی اوج عددی ده
 « قشار = اکی جائز » « ترفہ = غیر جائز » امورینک ایفا سنہ مأمور
 ایدیلیر .

مجلس روحانی و جسمانی رؤسا و اعضاسنک مأموریتلری ارادہ سنیہ
 ایله درہ . خاخم باشی انتخاب اولوناجنی وقت اہالی موسویہ ساکن اولان ولایت
 باش خاخم قلمقری دائرہ لرنده جمعاً قرقر نفر اعضا بالاتخاب درسعادہ
 اعزام ایدیلوب بونلرہ مجلس عمومیہ التحاق ایدر . مجلس روحانینک
 محلات باش خاخم لرنہ نظارت کاملہ سی واردر . اعانہ ملیہ طرح و تحصیلیلہ
 ملت صندیفی محاسبہ سنک رؤیتی مجلس جسمانی بہ عائددر .

یروستناہ جماعتی — فرانسه و آوستریانک حمایتہ مذہبیہ سیاستی
 انکلترة دولتی شرقندہ کی نفوذینہ بر نوع تجاوز کی عد ایدیلوردی .
 ۱۸۴۰ ده برلین قاینہ سنک معاونتی ایله باب عایدن قدسده بر پروتستان
 معبندی بناسنہ مساعدہ ایستہ دی . بوانکلترة ایچین حمایتہ مذہبیہ براساس
 اولہ حق ایدی . مسئلہنک اہمیتی کورن باب عالی طلبی اسعاف ایتہ مکملہ
 برابر جماعات مختلفہ پاطر بقلمقرینہ ، خرسیتانلرک بر مذہبدن دیگر مذہبہ

حکمرانی منع ایدن قانون عثمانی بی خطر ایتدیردی . انکلترونک بوتشبی
ابتدای امرده شرق قاتولیکاری آراسنده اصلاً موجب هیجان اولمادی .
پروستانلغک شرقده یورومیه چکنه ایمان ایتشلردی . معافیہ روما براز
تلاش ایتدی . بابالق مقامیلہ استانبولده کی لازاریستلر ییتنده تعاطی
افکار و محسوسات ایدلدی . بونلر پایہ پروستانلغک شرقده کوکسر
ومیوه سز اولاجققی یازدیلر . فقط ویانہ وپارسدہ بونوع ازهار بلاغته
عطف اهمیت ایدلیوب کیفیت بحق تدقیق اولونہرق انکلترونک مقصد
سیاسیسی آکلادیلر . انکلترونک اصراری اوزرینہ باب عالی نہایت
کوچک بر پروستان معبدینک آچیلماسنہ مساعده ایتدی . بالآخرہ
انکلترونک آمریقادن کلن میسیونرلرک تشویقاتیلہ ازجلہ ارنی جماعتدن
برطاقم افراد پروستان مذہبنہ کیردی . بونک اوزرینہ بومذہبده کسب
معروفیت ایلہ دیکندن ۱۲۹۳ تاریخی نظامنامہ اساسی ایلہ اشبو جماعت
جدیدہ نک شکل اداره سی تعیین قلندی .

بونظامنامہ حکمنجہ کرک درسعادتنہ وکرک طشرده پروستان تبعہ
عثمانیہ بولونان محالرده برر وکیل اولوب هر وکیلک تحت ریاستندہ جماعتجہ
انتخاب اولونہ حق لاقلا یدی اعضادن مرکب برر مجلس بولہ ناجق درہ .
درسعادتنہ کی وکیل بافرمان عالی وطشرہ وکیللری با امر نامہ سامی
تعیین ایدیلیر و بیان اولونان مجالس طرفندن بالانتخاب اصولاً طرف دولته
عرض ایدیله رک ارادہ سنہ وسامیہ لری استحصال اولونور . وکالتہ و مجلس
اعضالغہ انتخاب اولونایلیک ایچین تبعہ دولتن و حسن حال و حرکت اصحابندن
اولوق لازمدر . وکیللرک دوام مأموریتلری جائز اولمایہ جفنه دائر شکایت
وقوعندہ باب عالیجہ تدقیقات لازمه اجرا قلنوب ایجابی ایشا ایدیلیر .
وکیللرک و مجالسک وظیفہ سی جماعتک صرف روحانی اولان موادینہ ،

معابد و مکاتبك اداره سنه ، عقد و فسخ نكاح كې خصوصاته و جماعتجه هر كسك حسن و رضا سېله و یريله جك اعانه لرك صرفیانه نظارتدر . هر یرك وکیلری او محلك حكومتته مراجعت ایده جكلری كې در سعادت و کیلی واسطه سېله باب عالی یه ده عرض حال تقدیم ایده یله جكلردر . وکیللرك و هیأت مجالسك صورت انتخابلرینه و وظیفه لری تفرعاتنه دائر هنوز نظامات مفصله یاپیلا مشدر .

پروستان آیینك اجرایی و یافرمان عالی انشا و كشاد اولونان کلیساری هر درلو مداخله دن آزاده و مكتبلی ده نظامات دولته اتباع شرطیله سر بستدر .

لاتین جماعتی . — ممالك عثمانیه یریلرندن بر قسم اهالی آیین و عبادت و کلیسا اصول و عاداتجه مذهب قدیملریك تأثیراتی و لسان قدیم عبادت لرینی محافظه ایله برابر مدت مدیده دنبری یاپالغك اداره روحانیه سنی قبول ایله مشارددر . بونلره متحد کلیسالر = Eglises unies نامی و یریلور . دو غریبدن دو غریبه یه یاپالغك اداره مذهبی سنه تابع اولان و اوروپا قاتولیکلری كې لاتین لسانی اوزره اجرای عبادت ایدن قاتولیکلره لسان رسمیزده « لاتین » دینمكده در . ممالك عثمانیه ده موجود لایتنلرك بر قسیمی روم ایلینك آرناوودلق قسمنده ساكن و جنساً آرناوود اولوب بونلرك رهبانی كاه اجنیدن و كاه یرلیدن اولور . هر دیتلر لاتین قباثلنك اك مهمیدر . ممالك عثمانیه نك اقسام سائرهنده و اجناس سائرهنه اولان لایتیلر ایسه صرف فرنك رهبانك تحت اداره روحانیه سننده درلر . كرك بوفرنك رهبانی و كرك اولنرك معابد و مؤسسات مذهبی لری من القدیم منعقد معاهدات موجبجه كندی تابعیتلری هر نه اولورسه اولسون فرانسه دولتنك تحت محیتنده بولونورلر . و دو غریبدن دو غریبه یه در سعادتده بولونان پایا وکیلنك

» دہلکہ آپوستولیک « ادارہ سنہ تابعدر لر . دیگر طرفدن لاتین رهباننک حمایہ سنہ متعلق بعض موادده اوستریا ایله عقد ایتدی کمز معاہدہ لردہ کورولور . سلطان مصطفی خان ثانی ایله ایمپراطور لئوپولد بیندہ ۱۱۱۰ سنہ سندہ قارلوفجہ تہ تنظیم ایدیلن معاہدہ نک ۱۳ نجی مادہ سندہ :

» حضرت عیسی دیندہ اولوب ریم پاپایہ منسوب اولان راہبرک حقندہ سلاطین پیشین نصف آین زمان سعادت لرنده ویران عہد نامہ ہایونلردہ مسطور و مقید اولان مواد و مخصوصاً احسان و غایت اولونان نشان عالیشان و اوامر شریفہ نک مضمونی بعدالایوم دخی مرعی طوتولمق اوزرہ طرف ہایوندن تأکید اولونہ شویلہ کہ کلیسالیخی وضع قدیمی اوزرہ تعمیر و ترمیم وایدہ کلدکری آینلرین اجرایہ غمانت اولومیہ . خلاف شرع شریف و مغایر عہد نامہ ہایون اچہ مطالبہ سی و غیری بہانہ ایله مزبور راہبر ہر نہ صنفدن اولورسہ رنجیدہ اولونمایوب حمایہ پادشاہانہ مدہ آسودہ حال اولالر . و مشارالہ روما ایمپراطورینک بویوک ایچیسی آستانہ سعادتہ کلدکدہ آینلرینہ و قدس شریفہ واقع زیارتگاہلرینہ متعلق سپارشلرینی اعلان ایلیہ .

سلطان احمد خان ثالث زمان سلطنت لرنده ایمپراطور قارلوس ایله پساروفجہ ۱۱۲۰ تاریخندہ عقد ایدیلن معاہدہ نک اونبرنجی و سلطان محمود اول ایله ایمپراطور النجی قارلوس بیندہ ۱۱۵۲ دہ بلفراددہ عقد و تنظیم اولونان معاہدہ نک دوقوزونجی و سلطان سلیم ثالث ایله ایمپراطور ایکنجی لئوپولد زمانندہ منعقد ۱۲۰۵ تاریخلی زشتوی معاہدہ سنک دہ ۱۲ نجی مادہ لری همان عینی صورتہ محرر در . اوستریا دولتی ایشته بومعاہدہ لره استناد آیاواش یاواش روم ایلیدہ عثمانلی لاتین قاتولیکلرینک دہ افور مذہبیہ و معاملات شخصیلرینہ مداخلہ اینمکہ باشلا مشدرہ بومعاہدہ لر

تبعه دن لاتین رهبانك محاكمه سنده اوستريا قونسولوسلرينك خضوری مدار احتیاج اولامیه جنی بدیهی ایکن باب عالی حمایه لرینه صلاحیت ویرمش! ۱۷۶۲ تاریخندن اعتبارآده آرناوودلقده کی عثمانلی قاتولیکلری رئیس روحانیلرینك مأموریتلرینه دائر اوامر عالییه دیوان قلمی اوستریا سفارتینك تقریری اوزرینه ویرمهک باشلامشدر. بوکون دولت کندی تبعه سندن اولان بوراهبلره قارشى هر صورتله عاجزدر. هر مسئله ده اوستریا قونسولوسلری مداخله ایدر؛ تبلیغات عدلیه بلا واسطه اجرا اولوناماز. بوحمایه مذهبه یوزندن روم ایلیده برچوق اصحاب جرائم جزاسز، بر چوق دعاوی معلق! اشقودره ایله آرناوودلغک سائر محللرنده آرناوود لاتین قاتولیکلری درتیوز بیک نفوسدر.

فرانسه یه کلنجه قایتولاسیونلرک اک اسکیسی اولوق اوزره ۱۵۳۶ سنه میلادیه سندن سلیمان قانونی طرفنده اصدار بویوریلان خط شریفده فرانسلرک ممالک عثمانیه نك هرجه تنده اجرای آیین خصوصنده سربستی نامه مالک اولوب فلسطین قطعه سنده کی اماکن مقدسه نك فرانسلر رهبانی ویاخود — هانکی تبعه دن اولورسه اولسون — فرانسه نك مذهبه سبالک اولان مأمورین روحانیه معرفتیه محافظه اولنه جنی محرردر. ۱۵۵۸ سنه میلادیه سنده ویریلن فرمان عالیده ده فرانسلر رهبانك «غولفوطه پیه سی» = Calvaire دنیان محله ده اجرای آیین ایتمک اولان حققری تأیید ورهبان سرقومه نك اورادن منعی حقنده ارمنیلرک واقع اولان طلبلری رد اولونمشدر. فرانسه ایله منمقد ۱۷۴۰ عهدنامه سنده ده حوالی مبارکه وحریت مذهبه یه دائر مواد مخصوصه شونلردر:

«فراچیه لودن قدس شریف زیارتیه کلوب کیدنلره وقامه نام کینسه ده اولان رهبانلره دخل و تعرض اولومیه؛ فراچیه یه تابع اولان پسقپوسلر

وسائر فرنک مذہبندہ اولان رهبان طائفہ سی ہر نہ جنسندن اولورایسہ اولسون، ممالک پادشاہیدہ قدیمہ اولدقلری یرده کندی حاللرندہ اولوب آینلرین اجرا ایله دکارندہ کمنسہ مانع اولمیه ؛ قدس شریفک داخلندہ وخارجندہ وقامہ نام کلیسادہ قدیمدن اولہ کلدیکی اوزرہ تمکن ایله ین فرنک راہلرینک حالا ساکن اولوب اللرندہ اولان زیارتکارلرینہ کماکان فرنک راہلرینک اللرندہ اولوب کمنسہ دخل ایلیہ وتکالیف طلیلہ ونجیدہ ائیلہلر ؛ قدس شریفہ وارن فرانسز وآنلرہ تابع اولان ہر نہ جنسندن اولور ایسہ وارمدہ دکلہ کمنسہ دخل ایلیہ . حالا غلطہدہ اولان یزویت وقوچن نام فرانچہ رهبان طائفہ لری قدیمدن اللرندہ اولان ایکی کلیسالری ینہ اللرندہ ضبط وتصرفلرندہ اولوب اول کلیسارک یری احراق اولنقلہ اذن شرعہ تمیز اولونوب کالاول قوچن اللرندہ اولوب ونجیدہ اولونمیلر ؛ کذلک ازمیردہ وصیدادہ واسکندریہدہ وسائر اسکلہلردہ اولان فرانسز طائفہ سنک کلیسالرینہ دخل ورنجیدہ اولونمیه . برہانہ ایله آتچہلرین آلمیلر وغلطہدہ اولان بیمارخانہ لک کندو حاللرندہ انجیل تلاوت ایلدکلرندہ ونجیدہ اولونمیلر .»

سربستی مذاہبہ دائر دول سائرہ ایلہ عقد ایدیان معاہدہ لردہدہ بعض مادہلر واردر . ازجملہ دانیمارقہ نیک ۱۱۷ تاریخی معاہدہ سنک ۱۴ نجی مادہ سندہ :

« اجرای آیین خصوصندہ سائر مستأمنلرہ جائز اولدینی کی دانیمارقہ لی یہ دخی اولوجملہ مساعدہ اولونہ . »

پروسیانک ۱۱۷۴ تاریخی معاہدہ سنک ۶ نجی مادہ سندہ :

« اجرای آیین خصوصندہ ومواد سائرہدہ مستأمنلرہ نہ وجہ ایلہ

معاملہ اولونورسہ پروسیا حقندہدہ اولوجہ ایلہ معاملہ اولونہ . »

فلنك دولتيه منعقد ۱۶۸۰ تاريخي معاهده نك ۵۲ نجی ماده سنڊه :
 « وندراتنه ولايتري واکا تابع اولان پرلردن امن وامان ايله
 قدس شريفی زیارت ایتمه کلوب کندولرینه کسه مانع اولیه . وقامه
 نام کایساده اولان کشیشلره دخل وتعرض ائلیله . وسزلر لوتهریه
 طائفه سندنسکز دیه کیسه تعرض ائلیله . »

قاینارجه معاهده سنك ۸ نجی ماده سنڊه :

« روسیه دولتک کرک رهایین زمره سندن وکرک سائر رعایاسندن
 اولانله تماماً رخصت ویریه که قدس شریفه سیاحت ایدلر . وبوکونه
 یولجی سیاحلرندن کرک قدس شریفه وسائر عمللرده برنوع جزیه وخراج
 وسائر تکلیف طلب اولونمیه . ومادام که دولت علیه اراضیسنده اقامت
 ایدرلر کندیلرینه دخل وتعرض اولونمايوب شریعت احکامی اقتضاسیجه
 تمامیه حمایت اولونهلر . »

مقامات عیسویه خدمتاتک بعضیلری قانونیک پایاسلریله اورتودوقس
 رهبانیه تخصیص ایدلش وبرقسی ده جماعات سائر نك النده قالمشدر . رهایین
 آراسنده اکسیک اولمایان مناقشه ومنازعه نك حل ایستاتیکویه رعایتیه
 قابلدر . فرانسه عصر محمود خان اولده منعقد ۱۱۵۳ تاريخي معاهده نك
 ۳۳ ، ۳۵ ، ۸۲ نجی ماده لرینه استناد ایدرک بوتون لاتین راهیلری
 اوزرینه حق حمایه ادعا ایدر . فرنک رهبانک دولت عثمانیه ايله روابط
 ومناسبتلری فرانسه سفارت وقونسولساری واسطه سیله جریان ایلر .
 بونلرک تأسیس ایلدکلری مناسترلر ، کلیسالر وسائر مؤسسات حقنده کی
 فرامین عالیه کندیلرینه سفارت واسطه سیله اعطا اولونور . مثلاً با اراده
 سنیه مؤسس مناسترلرک تبعه دولندن برترجمان وبرده متولیس یبولونماسی
 وبونلرک قونسولوسخانه ده کی مستخدمین ممتازه کی مناستره حق حمایه سی

اولان دولتک حمایہ سندن استفادہ اٹلہ لری اصول متخذہ ایجاب سندن .
دولت عثمانیہ ودول اجنیہ تبعہ سندن ومذاہب مختلفہ دن بالجلہ رهبان
طاقیلہ بونلرک مناستر واما کن سائرہ سی حقندہ کمرک معافیتی واردو کہ
دستورک ایکنجی جلدندہ محرر در . مکتب ، کلیسا ، مناستر ، نامنہ اولہ رقی
کمرکرہ اشیا ورودندہ کمرکدن آلہ حق اولان کیسہ سفارت حمایہ سندنہ
بولونان مکتب وسائرہ دن ایسہ سفارتدن آلہ جفی تقریری رسومات امانتی
محاسبہ سنہ ویرہ رک بر قطعہ معافیت علم وخبری آلیر واوردینہ ایلہ برابر
کمرک نظارتنہ مراجعت ایلر .

دولت عثمانیہ لایتلردن دولایی اجنبی اولان رهبان ایلہ وبپالقی مقامیلہ
مناسبات رسمیہ احداث ایتک ایستہ مہ مشدر . فقط بر جوق نظامات
ادارہ نک مأمورین روحانیہ تبعہ سندن دولایی یرلی رهبان کی رهبان ممتازہ
اجنیہ بی مکلف طوتمقدہ قابل اولمادیقندن لایتلرک ادارہ عائد ایشلری
ایچین درسعادندہ تبعہ دولتدن برلاتین قانچلاریہ سی تشکیل ایدلشدر .
براجنبی مسلمان اولقی ایچین عدلیہ نظارتنہ ویا حکومت محلیہ برغر ضحال
ویرمہ لیدر . بونک اوزرینہ قونسولوسنہ اخبار کیفیت ایدیلیر . مہندی
قونسولوس ویا ترجمان حضورندہ جبر واکراہ اولمادیقنی سوبلہ دکن صوکرہ
معاملہ رسمیہ سی یابیلیر . اہتدا ایدن هنوز صغیر ویا طول قادین دکل ایسہ
سیاسہ حل اولنور .

جماعات قدیمہ عیسویہ . — تاریخ خرسیتیانیشک ایلمک دورلرنده کی
تفرقہ مذہبیہ انسانندہ تشکیل ایدن کایسالدن اکثرینسک سالکری ممالک
عثمانیہ دہ حالا پایدار اولمش وبونلردن دولتجہ معروف جماعات متعددہ
وجودہ کلشدر . بوکلیسالرک ہربری اورتودوقس ، قاتولیک ، ازمنی
مذہبیری کی برر مستقل مذہب تشکیل ایدر .

کلدانی جماعتی اساسنده نستورییهن کلیساسنک برشبه سیدر. بو کلیسانک مؤسسی اولان نستوریوس دردنجی عصرک صوکنده سوریه ده دوغمش و ۴۲۸ ده استانبول پاتریقی اولمشدر.

۴۳۱ ده اجتماع ایدن افس مجلس روحانیسی نستوریوسی اتهام ایتمکله پاتریقلکی ترک ایده رک سوریه ته التجا ایتمشدر. تلامیذی ایمپراطور ثودورک اوامری خلافتده نستوریوس نظریه سنی الجزیره ده نشرایتیلر. یزاس ایمپراطورلری طرفندن تضییق ایدیلان نستوریلر ایرانده حسن قبوله مظهر اولدیلر. نستورییهن کلیساسنک لسانی کلدانیدر. حال حاضرده نستوریلر ۴۰۰۰۰۰ کیشی اولوب افرادی بغداد، سوریه، کردستان، ایران، حوالیسنده در. کلدانی ملی کلیساسنک پاتریقی موصلده اقامت ایدر. اون آلتنجی عصرده بولونان نستوریلر ژان صولاقلک تحت اداره سنده ملی کلدانی کلیساسندن انفکاک ایده رک پاپانک اداره روحانیه سنه کیردیلر. ژان صولاقا ایلك کلدانی لاتین پاتریقی اولوب کردستانده آمیده اوطورمشدر. خلفلری ایسه موصلی ترجیح ایتدیلر. شیمدی موصلده ایکی کلدانی پاتریقی واردر. لاتین کلدانیلر ۸۰۰۰۰ نفوسدر. موصل پاتریقنک بری دیاربکر دیکری کرکوکده مقیم ایکی معاونی واستانبولده بر وکیلی واردر.

سریانی قدیم کلیساسنه کلنجه بواک قدیم سوریه خریستیانلری مذهپدر. لسان سریانی اوزره عبادت ایدرلر. افرادی بالخاصه دیاربکر، موصل، قدس جهتلرنده بولونور. بوجاعت مستقل بر پاتریقخانه تشکیل ایله دیکندن سریانی قدیم پاتریقی دیاربکر ولایتده ماردین سنجاغنده دیرالز عفران نام مناسترده اقامت ایدر. سریانی قاتولیکلری ایسه عراق، و سوریه، الجزیره و مصرده بولونور. پاتریقلری آنطاکیه ده در

« یقونی جماعتی » روما ایمپراطوری یوستیانوس دوندبری بر مذہب
 مستقلہ سالکدر . افرادی متفرق اولہرق سوریه وعراق طرفلرنده در .
 « قبطی جماعتی » ایسہ قدیم حبشی کلیسایدر . خدیویت مصریہ داخلندہ
 افرادی کشمیر وپاطریق اورادہ متمکندر . سائر ولایات عثمانیدہ بومذہبہ
 اہالی بولونمایوب قدسہ کلیسائی وارد . قبطی قاتولیکلر رهبانی
 اوستریادولتک تحت حمایہ سندہ در . بوحق حمایہ بی آوستریاوندیکدن آلمشدر .
 افرادی یالکز خدیویت مصریہ داخلندہ در . روم قاتولیک وپاملیکیت
 جماعتی افرادی ایسہ بالخاصہ مصر وسوریہ بولنور . بولنرلر تکلم
 ایلہ دکری لسان عربی ایسہ عبادتلی لسان قدیم یونانیدہ در .
 ملکیت جماعتک انطاکیہ ، اسکندریہ ، قدس شریف مقاملرینہ اضافلہ
 برپاطریق اولہرق مقری شام شہریدر . مارونیت جماعتک عبادتلی دہ
 لسان عربی اوزرہ اولوب افرادی جبل لبنانک اکثریت اہالیسنی تشکیل
 ایلہ دیکی کچی بیروت ولایتدہ بولنور . پاطریقاری جبل لبنانک کسروان
 قضاسندہ برمناسترده اقامت ایدر . بلغارلردن قاتولیک مذہبہ سالک
 اولانلر ادرنہ سنجاغندہ وسلانیک ولایتک قلعش چہلرنده در . ادرنہ
 وسلانیکدہ بسقپوسلری ودرسعادتہ سر بسقپوسلری وارد . بوجامعت
 افرادندن برخیلیسی دہ بلغارستان داخلندہ در . بوقاتولیک جماعتلرک
 جلہسی پایاہ تابع اولقلہ برابر اصول مخصوصہ لرینی محافظہ مآذون اولوب
 متحد کلیسالرنای ویریلیر . لاتین رهبانک مداخلتندن آزادہ بولونورلر .
 برمدت بوقاتولیک جماعتلر ارمنی پاطریقک ریاستی آلتدہ اتحاداتمشلردی .
 فقط بواحادی محافظہ قابل اولامادی .

دولت عثمانیہ ادارہ مذہبیہ سنک خطوط اساسیہ سی ایشتہ بوندن
 عبارت . یالکز بوموضوع اوزرنده نہ قدر اختلافات ، نہ قدر غوائل .

مختلط الاجناس ، متخالف العناصر بر هیئت اجتماعیه بشه مهالك مجادلانته
و مناقشانه معروض قالان حکومتز ایلری دوغرو آناجنی هر خطوده
برجوق تداییر احتیاطیه بصیرت اتخاذینه مجبوردر .

— استانبول : ۶۸ شباط سنه ۳۲۴ —

احمد مصیب